

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ARTHUR SJÖGREN: Illustration till dikten Stadsresan av Aug. Strindberg. (Ur Ordalek och Småkonst.)

MORGONBRIS

✧ MAJNUMMER 1927 ✧

Samhället främst.

Samhället främst, det var dessa stolta ord, som formades till strids-signal mot arbetarepartiet, då landets huvudstad gick att välja de "hundra tyranner", som skola länka stadens kommunala öden de fyra närmaste åren.

Samhället främst, ljöd uti alla tonschatteringar i den samfällda kören av borgarröster, under anförande av den prononcerat antisociala högern. Otivelaktigt lystrade också mången trohjärtad borgare till den eggande parollen.

I sanning, man må beundra den djärva stupiditetens och slagordens makt över tanken.

Samhällsbildens verklighet framträder alltför bjärt. Visar den ej en styrande minoritet, som under långa tider, medelst sin privilegierade maktställning vuxit in i föreställningen, att detta mindretal med sina intressen och samhället voro synonyma? Samhället äro vi! Detta gynnade mindretal har med modersmjölken insupit den fördomen och egennyttans synpunkt, att alla, som förde kamp för samma rätt åt alla goda medborgare inom samhället — företrädde ohemula klassynpunkter!

Det parti, som alltid skriker högt i himlens sky om sin sakliga syn på föreliggande frågor, är det första att lämna de dygdiga grundsatserna i sticket genast intressen tangeras, som för det balda partiets anhängare äro av betydelse i ena eller andra avseendet. Men samtidigt sprides för alla vindar de kända högdragna beskärnelserna över arbetarepartiets representanter för deras brist på saktighet när helst det än gäller.

Veklagan och suckan höjes ständigt och jämt, att alla frågor göras politiska av arbetarnas företrädare i de olika institutionerna inom samhället. Men man bör kunna spörja: Vem är mer politiskt känslöbetonad för egna intressen än högern?

Samhället främst! Den devisen torde vi socialdemokrater all världen över i dag, på första maj, bättre än högern vara berättigade att sätta upp som mål för vår ärliga, gemensamma strävan. Att så omdana det växande och ständigt vardande samhälle vi tillhöra, att detsamma för alla arbetande och ansvarskännande medlemmar förmår skänka det bästa möjliga, liksom vi alla ge det gemensamma vårt bästa. Då bli de två orden till levande sanning och ej längre den falska skylten för borgardömet från den bornerade anstoltheten till hyckleriet och mycket annat, som rymmes mellan dessa bägge faktorer i olika känslolägen.

I dag på första maj låt oss eldas för det höga målet: Samhället! Samhället främst i anda och sanning och rättvisa, det är svaret från oss — samhällets fiender!

Låt oss lova att var på sin ort och efter sin förmåga slå ned den samhällsskadliga uppfattning, som bottnar i den individualistiska felsyn, som är sig själv nog.

Låt oss bekämpa den sociala enögdhet och politiska analfabetism, som så rikt frodas, ej endast i övre borgarskikt utan även i så skrämmande grad bland egna kamrater runt omkring oss.

Det gäller för arbetareklassens kvinnor ej minst att känna sin sociala ansvarighet för det helas välfärd och därmed sin egen.

Alla kunna vi göra något på ena eller andra sättet i den stora, väldiga kamp som pågår att dana ett samhälle med större betingelser för de mångas välfärd.

Låt oss efter bästa förmåga göra till verklighet fältropets innebörd, som våra motståndare hittills falskeligen upphöjt på sin sköld, med avsikt att fånga tanklösa skaror på.

Fram för skapandet av ett medborgarsamhälle, som baseras på rättvisa, så långt det är möjligt. Ett

Första Maj.

*I fattiga kyffen, där mörkret står
så svart som ett sotat glas
och sällan den strålande solen når
när sommaren håller kalas
bland sorger och nöd, bland lump
och gråt
och ungar i trasig kavaj
det spelas en hoppets och glädjens
låt,
ty nu är det första maj.*

*Det ödsliga livet blir fyllt av hopp
på arbetets mönstringsdag
och åter man tågar med tropp vid
tropp
i mäktiga, hopade arbetslag
mot frihetens morgon, som strålar
klar
bak fanornas stolta svaj.
Hör, trotsigt nu brusar hornens
fanfar:
I dag är det första maj.*

*En böljande, brusande flod det är,
ett dånande människohav
som ännu fordom mot seger bär
den eviga människorättens krav.
Se ständigt är livet en bitter kamp
mot mörker, mot trældom och nöd.
Hör, hotfullt ljuder nu folkets tramp
och kravet på frihet och bröd!*

*Så tågar de fattigas stora folk
mot drömmarnas, lyckans mål
och massornas mängd blir en rättens
tolk
och fanorna stridens symbol
och högt emot vårliga himlar blå
kring gator och torg och kaj
de brusande, mäktiga rytterna nå —
ty nu är det första maj.*

Gustav Åström.

—
samhälle så rättvist danat, att alla känna det som dess främsta dygd att älska och arbeta för detsamma och därför kunna enas i ropet och kravet:

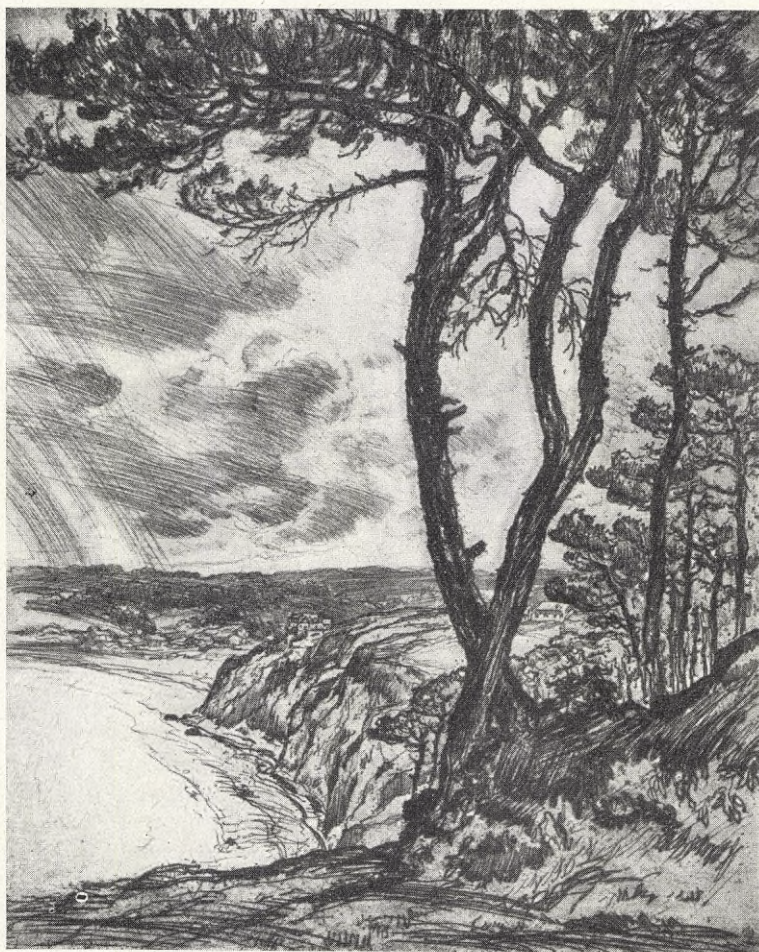
Samhället främst!

FRIHET.

Om jag behövde människors och änglars tunga för att kunna sjunga kärlekens lov, så skulle jag behöva all visdom, all kunskap och all brinnande hänförelse för att rätt kunna tala om friheten.

Intet — förutom kärlekens mysterium — har satt människohjärtat i brand som längtan efter friheten. Giv oss allt vad jorden kan giva av rikedom, ära och härlighet, men tag friheten från oss, och vi skulle känna oss ha förlorat allt. Friheten är människans sanna adelsskap. Det folk som nöjer sig med Egyptens köttgrytor i utbyte mot friheten är inte värda att vara till som folk. De ha sålt sin förstfödslov för en usel grynvälling. Vad är arbetarnas kamp innerst inne om inte en frihetskamp. Den ser ut att vara en lönekamp, men detta är ju endast medlet för att nå målet: frihet, jämlikhet, broderskap. Att som fria människor kunna fritt bestämma sitt eget och sitt folks öde. Sina hjältar och martyrer — frihetens och kärlekens budbärare — har intet folk råd att vara av med. Från deras liv och verk strömmar krafter till pånyttfödelse alltjämt. Vi ha lika litet råd att undvara vår Engelbrekt som schweizarna sin Wilhelm Tell eller fransmännen sin Jeanne d'Arc. Ve oss, om ungdomen icke på nytt höjde frihetsbaneret, då fanorna icke längre vilja blåsa ut för friska vindar i stolt och djärvt mod utan slaknande hänga ner mot fanstången. Men ingen fruktan! Så länge våren blommar på nytt varje år, och lärkan ånyo slår sina drillar fri och glad över jorden, så länge skall frihetens eld brinna i unga hjärtan. Och efter kvävande stiltje skall åter storm och friska vindar blåsa över vidderna.

Ha vi nutidsmänniskor uppnått frihetens förlovade land? Knappast. Ingen lär väl förneka, att allt lidande och allt blod som flutit ur mänsklighetens sår för frihetens skull dock burit frukt. Måhända icke som den döende krigaren tänkte sig, men hans offer för frihetens sak var icke förgäves. Detta måste varje människa, som kämpat med i en frihetskamp, dock säga sig: Min gärning var icke förgäves. Man trodde en tid, och många goda människor trodde det, att om man släppte friheten lös på det ekonomiska området, då skulle mänsklighetens fri-

Landskap.

hetsdag randas. Därför lät den gamla, hederliga liberalismen det glada budskapet — som de trodde — om fri tävlan på näringslivets område utgå över all världen, liksom om det varit ett nytt evangelium om räddning och frälsning ur nöd och förtryck. Hur gick det? Storindustien tågade segrande in i hantverkets ställe, mästaren, gesällen och lärpojken blevo slavar i Grottekvarnen. Och där fanns minsann inte tid för glada sånger och skämt under arbetet. Grotte fordrar allvar, han. Och allvar blev det. Långt mer än man anat. Inga lekfulla slagsmål mellan lärpojken eller trevliga historier om gesällvandringar land och rike runt. Nej, hotfulla mummel, bistra anleten och knutna nävar. Av den ekonomiska friheten, som skulle rädda världen, blev ett slagsmål så stort, att jorden skalv och bergen rämnade, och så mycket blod flöt att man aldrig trott, det kunde bli så mycket elände på en gång i världen. Världskrigets åskor var den ekonomiska frihetens begravningsång. Aldrig mera skall människorna låta muta och lura sig till att tro, att det

är "kniven på strupen"-friheten, som skall bebåda en ny dags soluppgång. Det är ekonomiskt broderskap vi behöva. Socialism, ej individualistisk tygellös frihet till utsugning, skall efterträda den "hyggliga liberalismen, som dock blev så ödesdiger i omsättningen av sina frihetsläror, hur beskedlig den än i förstone tog sig ut. Ekonomisk socialism, politisk demokrati och andlig frihet, se där räddningen ur den gamla liberalismens alltjämt omhuldade skeppsvrak. En full och hel andlig och kulturell frihet måste efterträda den nuvarande liberala ekonomiska. En fri vetenskap utan tvångsberoende av tillfälliga maktinnehavare, en fri konst sprungen ur människoandens djup i likhet med den antika, en fri kyrka, för dem som så önska, som vågar säga sin mening utan penningefruktan, och, detta törs jag knappt ut säga, en fri skola befriad från kinesiskt examensväsen och byråkratiskt pedanteri, en skola där det ej i första hand är fråga om, att tvinga fram ett visst examensresultat, för att så tidigt som möjligt låta barnet i sin naiva omedvetenhet riktigt få

En hälsofråga — en livsfråga — ett klassmärke.

Bland de så kallade "frågor", som samhällsintresserade människor ägna sin omvårdnad, kanske ingen — förutom bostadsfrågan — är så värd ett allmänt intresse som just tandvårdsfrågan.

För de flesta människor är den brännande. Jag säger de flesta och inte alla, därför att det finns några enstaka individer, som ha utomordentligt friska tänder, och det finns en liten klass människor, som så självklart och normalt fått sköta sina tänder med lagning på ett tidigt stadium och regelbunden tillsyn av läkare, att de icke behöva lida fysiskt eller ekonomiskt för sina tänder. Men det stora flertalet människor, de fattigaste och de som leva i knapphet och med ständig spänning för att få inkomster och utgifter att gå ihop, de ha alla, oavsett vilket åsiktsläger de tillhöra en stark känsla och en rik erfarenhet av vad tandvård skulle betyda för dem.

Det är kanske onödigt att repetera men låt mig dock påminna om, vilka fysiska lidanden, som olagade, trasiga tänder åstadkomma: värk, bulnader, dålig andedräkt; vidare minskad matlust, oförmåga att tugga väl, klenhet, missmod, förlorade arbetsdagar, förlorad inkomst. Dåliga tänder förstöra utseendet, ja, de kunna göra mycket för att min-

klart för sig, att det viktigaste är att ta en fin examen och "få en bra plats", d. v. s. passa in riktigt bra i det nuvarande ekonomiska systemet, vilket man på visst håll tror skall vara i evighet. Annars borde ju det viktigaste med en ung människa vara att uppfostra henne till en sann människa, och då hennes anlag omsider, kanske sent nog hos många, trätt i dagen, då låta henne se sig om efter den uppgift som bäst passar henne. Om vi icke ha kraft att utgestalta vårt samhälle till ekonomiskt broderskap, social-politisk demokrati och verklig andlig frihet komma vi aldrig att kunna ta oss ur det nuvarande kaos och ur detta dana en ny värld, ett nytt kosmos.

Ingeborg Sjögren.

ska glädjen och framgången i en människas yrke och liv överhuvudtaget.

För arbetareklassen och för dess kvinnor är det ett osvikligt fattigklassmärke att ha dåliga, olagade tänder. Huru många arbetarehustrur äro inte märkta i det avseendet och huru många gå där inte i ångslan och märka att det går samma väg med barnen.

En lärarinna i en stor, svensk industristad, närmare bestämt Norrköping, var så gripen av tandeländet i denna stad, att hon utbrast till mig: "Det finns bara en stor social fråga just nu och det är tandvårdsfrågan." Efter min egen erfarenhet från verksamhet i fyra städer och min kunskap om, hur tänderna se ut på landsbygden, är jag färdig att instämma med henne — åtminstone att handla så som om hennes ord vore fullständig sanning.

Syftet med denna min uppsats i ett vår- och maj-nummer är att egga och övertyga kamrater till att känna som jag: att vi måste sätta in all vår kraft i denna fråga.

Först då, vad är att göra? (Det nyttar inte stort att bara måla hin på väggen och beklaga sig över tavlan.) Innan frågan besvaras måste man veta, vad som är gjort.

Jo, i så gott som samtliga större städer och även i ett flertal mindre ha upprättats kliniker för folkskoleelevernas tandvård. Av en genom Svenska Stadsförbundet gjord undersökning framgår, vilka städer och andra kommuner, som ha upprättat dylika kliniker, huru stora anslag, som utgått till ändamålet, uppgifter å löner för tandläkare och biträden m. m.*

Folkskoleeleverna ha med avseende på tandvården blivit gynnade framför annan skolungdom. De kunna i en hel del städer gratis eller mot en ringa penning få tänderna skötta och lagade under hela skoltiden. Andra skolors elever äro hänvisade till privata tandläkare,

* En tablå över detta kommer att inflyta i ett följande nummer av Morgonbris. En sådan tablå skulle möjligen kunna tjäna de förbundskamrater till ledning, som sitta i skolstyrelser eller sjukhusstyrelser och ha möjlighet att verka för billigare tandvård.

hos vilka behandlingen ställer sig i allmänhet mycket dyr. Om man betänker, att en hel del läroverks-, mellanskole- och flickskoleungdom kommer från fattiga eller mindre bemedlade hem, som icke ha råd att kosta på barnen tandvård till den betungande utbildningskostnaden, så synes det angeläget att samtidigt som den nödvändiga folkskole-tandvården utvecklas allt mer och mer till ett obligatoriskt institut, att också tänka på annan ungdom än folkskolans, när det gäller möjlighet till billig effektiv tandvård.

På några ställen i Stockholm och ett par i landsorten ha inrättats billig tandvård för läroverksungdom. Dessa exempel borde efterföljas.

Men den ungdom, som icke längre är skolpliktig, vad har gjorts för den? Alla unga mödrar, som försvagas av dåliga tänder? Och för medelåldern, i de år då tänderna vilja bli svagare? Vad har gjorts för att ekonomiskt underlätta tandvården för dessa kategorier? På de stora sjukhusen, där människor ligga under behandling för magsjukdomar, vad gör man där åt de mindre bemedlade för att sätta deras vanligen dåliga tuggapparat i gott stånd?

Vi måste till dessa frågor svara: Intet har man i stort sett hittills gjort eller kunnat göra. Det kostar pengar och skulle ådraga samhället, d. v. s. skattedragarna, alltför stora offer, om samhället skulle göra, vad som behövdes ifråga om tandvård.

Någon "allmän folktandklinik", där billig eller ingen taxa tillämpas, vid fullständig tandvård — utdragning, lagning o. s. v. — har ännu icke upprättats av någon stad. På enskilt initiativ har i Stockholm upprättats av tandläkare mindre kliniker för billig tandvård.

"Kommunala folktandkliniker för mindre bemedlade" finnas i landets två största städer, Stockholm och Göteborg. Vid dessa städers polikliniker för fattiga och sjuka har inretts särskild avdelning för tand-sjukdomar, varest under vissa dagar i veckan av staden avlönad tandläkare ger behandling, dock endast mig veterligt i form av tillfällig vård vid tandsjukdomar, icke fullständig tandvård. — I Malmö finnes jämte folkskolans tandklinik en tandpoliklinik för barn och minderåriga mindre bemedlade, vilka icke gå i folkskolan.

Nationalförbundet för munhygien och Tandläkareförbundet äro de instanser, som ha det största intresset,

förutom allmänheten, för att en propaganda bedrivs i riktning mot en allmän rationellare, där så behövs samhällsunderstödd, tandvård.

I denna sak som i så många andra är kostnadsfrågan en allvarlig sak. Dock behöver den icke betyda allt.

Jag tänker mig att en allmän, denna sak hängiven opinion skulle kunna finna utvägar, som i någon mån lättade de ekonomiska svårigheterna.

Under förra året ha invigts ett par stora miljonbyggen, lasarett för län och stad. Hade icke där för en jämförelsevis ringa merkostnad kunnat beredas plats för tandklinik, om allmänheten vakat — och bett? Men tandläkarearvode, säger någon! Det blir mer än en engångskostnad! Ja, visserligen, men — skulle inte man ha igen i form av en allmänt förbättrad hygien, ett bättre hälsotillstånd — vad kommunen så lägger ut för en tandläkare? Jag frågar bara.

Om "samhället" icke kan, så måste där skapas andra utvägar. Sjukförsäkringar, fackföreningarna möjligen avtal med tandläkare. Fonder kunde bildas genom insamling, donation eller dylikt.

Dessa projekt måste undersökas och allvarligt begrundas. Våra representanter i skolstyrelser och lasarettstyrelser måste vaka över denna sak — räkna och beräkna.

Tandvårdsfrågan måste bli de socialistiska kvinnornas ögonsten. Endast på den vägen att tandfrågan blir för oss medveten och så viktig som den verkligen är — skapas utvägar!

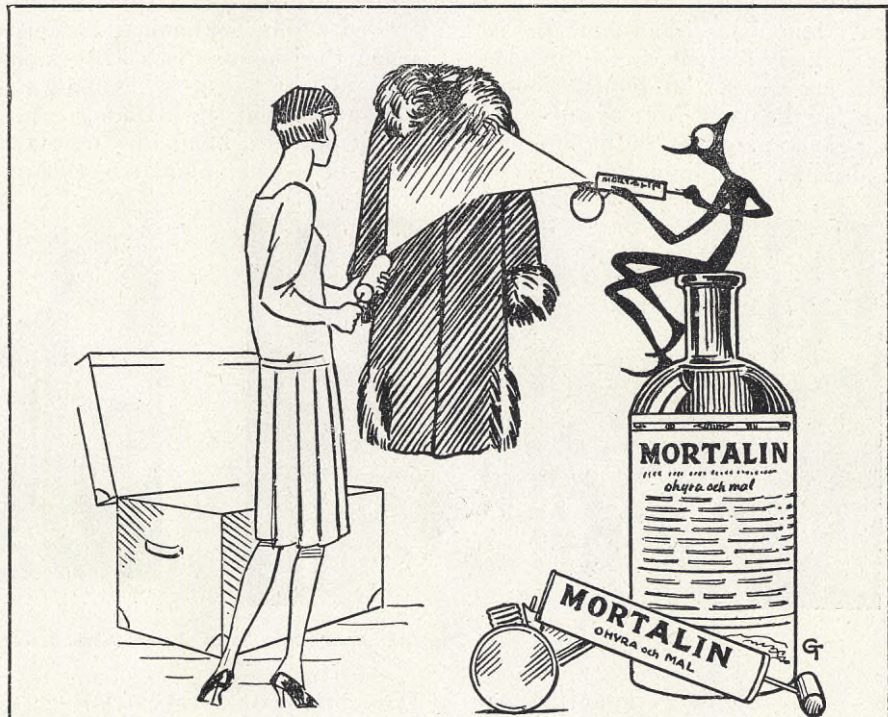
Sigrid Gillner-Ringenson.

August Rodin: Studie.

Den nutida arbetarklassen kämpar ej med vapen vid gränserna och med giljotinen hemma. Men den har förstått överallt att det behöves för att erövra en högre, verklig frihet och för att bryta kapitalmaktens reaktionära krafter något annat och mera än allmänna frihetsdeklarationer. Det kräves också på dess sida en makt, som blott kan skapas genom självdisciplin, och där den enskildes frihet att skada det hela måste begränsas av kamraternas tvång på hans vilja och gärningar, så långt detta är förenligt med moralens bud.

HJALMAR BRANTING (1898).

Se upp med malen! Nu komma de!

Giv dem ej tillfälle att förstöra Edra kläder och möbler!

Med vårens ankomst följer också ett av våra husmödrars största bekymmer — malen, vilkens härjningar på kläder och möbler måste stävjas. Det räcker ej att vädra, piska och borsta och omsorgsfullt packa ned vinterkläderna, ty malen finner ändå vägen till våra byrålådor och koffertar, där de lägga sina fördärvbringande ägg. Vad vi behöva är ett effektivt medel, som dödar både dem själva, äggen och larverna, och det ha vi i

MORTALIN

som omedelbart dödar mal och all slags ohyra utan att skada kläder eller möbler och utan att lämna några fläckar efter sig. Inspruta vinterkläder och pälsverk med *Mortalin*, innan Ni packar ned dem för sommaren, så behöver Ni ej frukta malen. Skaffa Er genast en flaska *Mortalin* och en spruta. Nu är rätta tiden för malkriget inne.

HENRIK GAHNS AKTIEBOLAG - UPSALA

En tragisk episod ur Pariserkommunens historia.

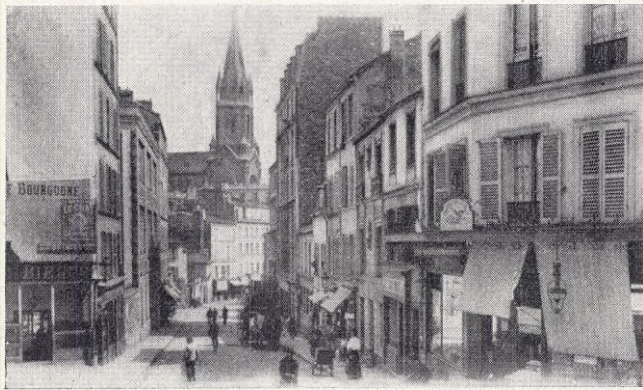
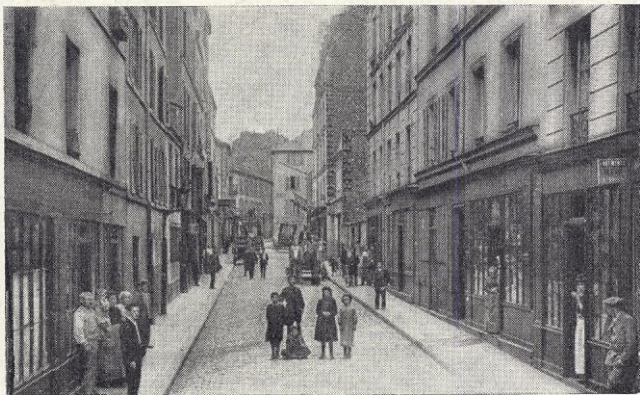
Om man lever länge på samma plats, i samma stad, uppstår, till slut en intimitet med ting och förhållanden i det dagliga livet, som gör att man nästan ofrivilligt söker sig tillbaka mot det förflutna och undrar hur detta, man har omkring sig, såg ut för till ex. 50 år sedan. När jag nu ser ut genom fönstret har jag Paris utbredd framför mig. Jag råkar nämligen bo på höjden av stadsdelen Ménilmontant. På vän-

arbetarebefolkningens minne: Rue des Partants.

*

Den 26 maj i år är det femtiosex år sedan en beklämmande episod, som i Pariskommunens historia kallas "Mort des Otages", Fångarnas död, inträffade.

Kommunen kämpade förtvivlat sin sista, seiga kamp mot övermakten.

Typiska stadsbilder från 20:de Arrondissementet.

stra sidan ligger kyrkogården Père Lachaise, rik på minnen från det parisiska proletariats kamp; till höger ligger Buttes Chaumont alldeles på gränsen mellan kvarteren Belleville och Villette. Rätt framför mig, mellan det 20:de arrondissementets kanske livligaste korsväg place Auguste métiévier, som ligger i söder från mitt fönster räknat, och Buttes Chaumont, packa husen ihop sig till en beklämmande sammangyttring, av vilken man endast urskiljer svarta tak med de typiska runda skorstenarna, de grågula översta våningarna av enstaka hus, trasiga fönster, fladdrande gardiner och här och där en smal, oregelbunden ränna: en gata eller en gränd.

Det ser ut så i dag, som det såg ut för femtio år sedan, undantagandes att Avenue Gambetta, som nu genom en grön square är skild från kyrkogårdsmuren, icke fanns. När man nerifrån Boulevard Ménilmontant ville ta sig upp mot höjderna måste man då använda gatorna Rue des Amandiers, Rue de Tlemcen och Tlemcens fortsättning, en gata vars namn aldrig går ur den parisiska

Dag efter dag nya nederlag, nya offer. Man drevs från den ena ställningen efter den andra och pressades samman bakom de sista barrikaderna uppe på Montmartre och Belleville, och i trakterna kring Père Lachaise, där tragedin fullbordades, samt fängelset La Roquette där kommunarderna hade inspärtrat sina fångar.

Den 24 maj 1871 arkebuserades bland andra ärkebiskopen av Paris — en handling som endast kan förklaras ur det prästhat, som, ofta berättigat, behärskade befolkningen — och fredagen den 26 maj infunno sig medborgarna Clavier och Liberton, åtföljda av några kamrater, hos föreståndaren för fängelset, François, och begärde bankiren Jeckers utlämnande. Jecker fördes i triumftåg genom gatorna, och uppe vid Rue de Chine ställdes han utan vidare mot en mur och arkebuserades.

Dessa onödiga arkebuseringar voro ej helt och hållet kommunardernas fel. Kommunarderna försökte förhindra dem, men voro maktlösa. Det fanns ingen disciplin längre och

var och en visste att allt var förlorat och därför...

Jeckers död var en signal. Liksom ärkebiskopens var den ett blodigt misstag, men den var en signal. Just när Jeckel fallit uppe vid Rue de Chine, anlände en officer hos de federerade, överste Gois, och undrade vad skotten betydde. Jeckers död, sade någon.

— Var har ni hämtat honom, undrade Gois och utbrast, när han fick veta det: — Roquette! Då gå vi dit och hämta de andra — präster — gendarmer!

Klockan två eftermiddagen infann sig Gois hos François och begärde 50 av fångarna.

— Har du en order? frågade François.

Men man satte en revolvermynning mot hans bröst och skrek:

— Hit med en förteckning! — Gois och hans män valde ut 50 av fångarna; 36 soldater, 10 präster och 4 civila. Och kortegen satte sig i rörelse. Genom den tränga Rue Roquette upp till Boulevard Ménilmontant, och sedan Rue Ménilmontant, som dock stängdes av en barrikad. Man fick ta en omväg. — Följ med! skrek dock massan till manskapet, som bevakade barriaden.

— Vart skall ni med det där? frågade befälhavaren och pekade på fångarna.

— Till döden med uslingarna!

— Då följer jag med, svarade befälhavaren och gav sitt manskap order.

Nu hade man en musikkår i spetsen för taget. Genom Rue des Rigoles och andra slingrande smågator nådde man fram till Rue Barrégo och sedan villa Haxo. Man var framme.

Klockan var sex.

— Ställ upp er! kommenderade Gois. Fångarna ställdes upp och

mönstrades; sedan fingo de marschera in i den till villan hörande parken och folkmassan följde efter.

Några av Kommunens medlemmar gjorde upprepade försök att lugna massan och rädda fångarna, men försöken voro fruktlösa; män, kvinnor och barn skreko: Till döden med förrädarna!

— Ansiktena mot muren! kommanderade Gois, men ingen av fångarna lydde.

Arkebuseringen började; det sköts från alla håll och man har berättat, att det sköts så illa att exekutorerna sårade varandra. När Gois och en annan officer efteråt räknade offren var likens antal 52; man hade skjutit två för mycket, två som ingen kände...

Arkebuseringen av de som gisslan hållna fångarna kan icke skyllas på Paris erkommunen. Ansvarret faller i första hand på Gois och hans medhjälpare, av vilka de flesta äro okända.

De kommunarder, som voro närvarande, försökte förhindra blodsdådet, men de förmådde ingenting mot den rasande massan, som ville hämnas, endast hämnas, innan det var för sent! Den visste, att den var förlorad. På ena sidan hotade den tyska armén, på den andra Thiers trupper, som ryckte in från Versailles; och som bekant tog också Thiers hämnd på just denna massa under den Blodiga Veckan.

*

Tiden förändrar icke mycket häruppe i dessa kvarter.

I dag som för 56 år sedan slingra de mörka gatorna upp mot höjderna. Nere vid Boulevard Ménilmontant börjar rue de Tlemcen. Under tecknad, som 1922 och senare, bodde vid denna gata, kommer ihåg en demonstration på boulevarden, då polisen tappade besinningen, drev massan in på den smala gatan och jagade den

''De Federerades mur'' på kyrkogården Père Lachaise. Målning av Picchios.

ända upp till Rue des Amandiers och Rue des Partants. Man höll på att reparera gatan ett stycke upp, och två väldiga högar tuktad gatu- sten blevo ypperliga vapendepåer... Män, kvinnor och barn kastade sten på polisen. Upploppet fortsatte till långt in på natten. Till sist måste polisen dra sig tillbaka, och det var det klokaste den kunde göra!

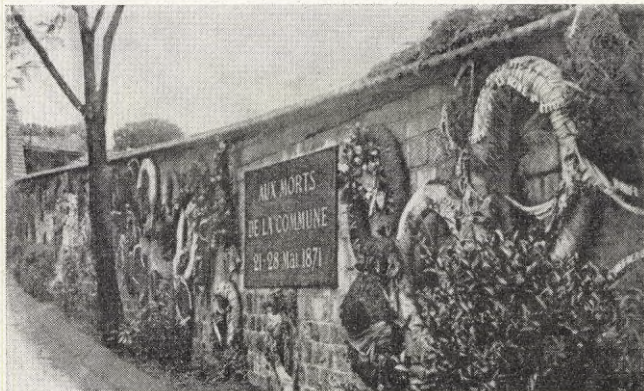
*

En dag denna vår strövade jag omkring i kvarteren häruppe och kom in på Rue de Rigole. Jag fortsatte den krokiga gatan uppåt. Gamla fallfärdiga hus med höga trappstenar, som skjuta ut på de minimalt tilltagna trottoarerna. Ojämna gatsten, mörker, smuts, fattigdom.

Jag kom in på den ännu smalare Rue l'Ermitage, sedan Rue Friedel och så Rue des Pavillons, en av de underligaste gator jag påträffat i Paris. Den har nämligen inga hus

att tala om! Man bor här i baracker, och portarna äro ofta tillverkade av ohyvlade bräder på vilka man kan läsa: ''Strykerska, Skomakare'' etc. skrivet med krita. På en sådan vägg finner jag en springa, ett par tum bred, ovanför vilken man läser: ''För brev''. — Från Rue des Pavillons kommer man ut på den något bredare Rue du Borrégo och sedan Rue Haxo. ''Villa des Otages'' ligger i hörnet av Rue Borrégo, mot vilken den skyddas av en hög mur. Entrén är från Haxo och ovanför denna entré läser man: ''Villa des Otages''.

Jag kommer in i en smal passage, där några barn leka. På den ena muren en tavla: ''Bakom denna mur arkebuserades fångarna den 26 maj 1870.'' Nu står jag framför en gammaldags port och rycker i klocksträngen. Efter en stunds väntan öppnas porten och jag står framför en gammal kvinna, som ser ut som en nunna. Hon ber mig stiga in.

Muren mot vilken kommunarderna arkebuserades.

Minnesmärket över de kommunarder, som arkebuserades, på Père Lachaise under den blodiga veckan 1871.

En alltid aktuell fråga.

Måtto: Om arbetareklassens män och kvinnor förstode varandra, vad skulle det då bli av oss?

En engelsk arbetare, en esperantist, vars bekantskap jag gjorde då han förliden sommar passerade Stockholm på genomresa till en arbetarnas världsesperantokongress, har tillsänt mig aprilnumret av de engelska arbetarekvinnornas tidning, "The Labour Woman". Jag blev något förvånad över sändningen, ty jag hade ju på sin tid muntligen bekänt för min engelske vän, att jag icke kunde ett enda ord engelska. Men jag såg igenom tidningen, ty jag väntade att få se någon artikel, som av avsändaren blivit utmärkt på något sätt, för att av mig observeras såsom innehållande något av intresse speciellt för mig.

Jag vände sida efter sida utan att märka något särskilt. Så föll mina ögon på en rubrik som jag kunde läsa, några av mig förstådda ord bland den mängd vars betydelse jag icke förstod. Rubriken lydde: "Tra la mondo virina." Det var icke engelska utan esperanto, och rubriken lyder i svensk översättning: "Från kvinnovärlden." Efter rubriken följde en artikel, vars text till en tredjedel var esperanto

Trädgården är i det skick den befann sig för 56 år sedan. Endast platsen intill den höga muren, mot vilken fångarna ställdes upp, är inramad senare av en låg stenbarriär. På muren finner man ytterligare en minnestavla: en förteckning över offren. Och den djupa brunnen, dit liken kastades, omges av ett järnstaket. Här och där utvisar en tavla på vilken plats den eller den prästen föll.

Kvinnan pratar på sin utantilläxa. Hon känner till saken, men gör då och då misstag. Hon vet till ex. icke vem som kommenderade eld, utan nämner ett helt främmande namn; vidare tror hon på legenden om markenterskan, som skulle anfört hela exekutionen...

I en liten byggnad vid sidan har man rekonstruerat några av cellerna i det (numera rivna) fängelset La Roquette, där fångarna sutto. På väggarna i dessa celler har man hängt tavlor med bibelspråk och porträtt.

och två tredjedelar engelska. Jag läste den del som var på esperanto, och fann att innehållet knappast stod i något nära förhållande till rubriken. Det var en tysk arbetare från Leipzig, som i enkla ord berättade om arbetslöshet och nöd, om de små understöd som av stat och kommun lämnas till de arbetslösa, och huru otillräckliga dessa understöd äro för de arbetslösa, som ändå fick försöka att därmed uppehålla livet. Den lilla textavdelningen som jag kunde tyda, slutade dock med en liten glimt av hopp: "Det är att hoppas att den dag skall komma då världsproletariatet med hjälp av det internationella språket Esperanto kommer att befria sig från kapitalismens fjättrar", så slutade den tyske kamratens ord.

Jag tog med mig tidningen till en kamrat som behärskade det engelska språket, och bad honom översätta för mig den engelska texten. Ännu hade jag nämligen ej förstått förhållandet mellan rubrik och text, och allra minst kunde jag förstå betydelsen av en bild som var placerad mitt uti artikeln, och som enligt vad jag kunde se föreställde en präst, en officer och ännu en man, mycket stor och fet, samt med en lysande briljant i skjortbröset.

Jag fick rätt snart förklaringen.

— Det var skändligt, skändligt! säger den gamla kvinnan och ser på mig, som om hon väntade ett instämmande.

— Men madame, säger jag, det är hämnat. Tänk på Den Blodiga Veckan den 21—28 maj, erinra er Kommunardernas mur på Père Lachaise...

— Tja, svarar hon likgiltigt, det var ju helt naturligt...!

Jag tänker på detta "det var helt naturligt", när jag kommer ut på gatan igen. Visst var det "naturligt" ur en viss, hög synpunkt, att man för dessa 52 skyldiga eller oskyldiga fångar, som dödades av en besinningslös officer och en rasande och förtvivlad folkmassa den 26 maj 1871 dräpte tusenden och deporterade tusenden kommunarder under den blodiga veckan och under årtal efteråt. Hämnaden, bloddomarna, fortsatte ända långt in på året 1875, så nog blevo de 52 hämnade!

Paris våren 1927.

E. J.

Den engelska texten var dels en upplysning om att en miss Huggins erhållit första pris för "följande översättning" från esperanto till engelska, varefter följde den översatta texten, och vidare ett meddelande om att översättningar av den i samma artikel införda esperantotexten skola insändas före den 15 april. De engelska arbetarekvinnorna hava således tydligen sedan länge i sin tidning propagerat för det internationella språket esperanto.

Den lilla bilden var dock det mest agitatoriska inom hela denna lilla avdelning av tidningen. Sedan jag fick översatt de ord som stodo under bilden, hade jag dess betydelse fullt klar för mig; det var tre representanter för de s. k. högre klasserna i samhället, en präst, en militär och en storborgare, och alla ropade de i korus de ord som jag satt såsom motto här ovan: "Om arbetareklassens män och kvinnor förstode varandra, vad skulle det då bli av oss?" Om arbetareklassen förstode varandra vad blev det då av överklassen? Hur många gånger har jag ej sagt just detsamma utan att finna något gensvar! Och nu kommer samma ord mig till mötes utifrån, och till på köpet från England, från de engelska arbetarekvinnorna. Borde detta icke vara en borgen för att världsspråksfrågan nu allt mer och mer aktualiseras? Det måste ju anses symptomatiskt att tidningen givit denna sin avdelning den vittomfamnande rubriken: "Från kvinnovärlden." Säkerligen mötas också på denna avdelning, tankar och impulser från arbetets kvinnor i de mest skilda delar av världen.

Men, säger nu någon, vad skall det tjäna till att belasta Morgonbris med dessa ointressanta saker? Jag ser redan i andanom mängden av förebrående blickar från mina många vänner bland kvinnorna inom vårt parti. Och jag vill genast förklara, att för mig är icke denna fråga ointressant. Såsom en olärd arbetare har jag så oändligt många gånger erfarit språkförbistringens förbanelse, och önskat att jag kunnat läsa vad andra folk skriva och förstå vad de tala. Det är då naturligt att jag vill använda varje tillfälle och utnyttja varje anledning att i de vidaste kretsar bland medborgarna av min klass sprida kunskap om världsspråket, det medel varmed kommande generationer komma att lätt och ledigt hoppa över de gränser som språk och fördomar i gemensamhet uppdragit, och som hindra oss i vår

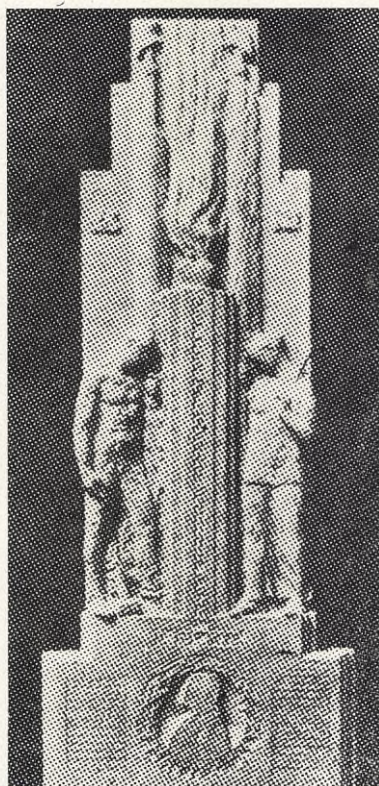
MATTEOTTI.

Matteotti tog sitt inträde i det italienska parlamentet efter höstvalen 1919. Han lyftes in av den kraftiga demokratiska flodvåg, som skapade en starkt radikal parlamentsmajoritet och gjorde socialdemokraterna till det starkaste parlamentariska partiet med 158 mandat. Därmed började hans korta men lysande bana i spetsen för Italiens socialdemokrater vid sidan av Turati och Treves. Han var ju socialist redan förut, men först de sista fem åren av sin 40-åriga livstid spelade han en roll i första planet. Han omvaldes i 1924 års aprilval, när Mussolini genom allsköns konster och knep säkrade åt sig en fascistisk parlamentsmajoritet och beredde sig att behandla parlamentet som en samling slavar. Han valdes i icke mindre än tre kretsar. Det visar hans starka makt över det italienska proletariatet. Men den berömmelsen kostade honom också livet. Någon månad senare fällde fascisterna dödsdomen över honom för hans omutliga kamp för demokratin och mot terrorn, icke minst inom parlamentet. Sent omsider luktade en hund reda på hans lik ute på den ödsliga romerska kampagnan.

Matteotti bar inom sig en äkta proletärisk lidelse. Ändock var han kommen från andra samhällslager. Han var född i en förnäm och välbärgad familj och hade erhållit en vårdad uppfostran, bland annat vid universitetet i Oxford. Han förespåddes en lysande framtid som advokat. Han offrade den på sin socialistiska övertygelses altare. När kriget kom agiterade han med hela sin intensitet mot Italiens deltagande i detsamma, och för den agitationen nödgades han tillbringa några år i sicilianska fångelser. Efter kriget blev han sekreterare för det unifierade socialistpartiet och dess främste organisatör.

utveckling. Jag har därvid trott att exemplet från våra klassystrar i det verkligt stora språkets land, i England, skulle befinnas vara efterföljansvärt och därför velat i de svenska arbetarekvinnornas organ berätta om arbetet för världsspråket Esperanto. Det är dock så att världsspråksfrågan är och förblir en alltid aktuell fråga.

Ernst Eriksson.

Minnesmärket över Matteotti.

Socialistiska arbetareinternationalen har som man erinrar sig beslutat att upprätta ett minnesmärke över Matteotti. Bilden visar modellen till detta, som kommer att avtäckas den 15 augusti i år i Folkets Hus i Bryssel. I sockeln är en bild av Matteotti infälld. Monumentet är försett med en inskription som utförts av skulptören War van Asten på franska språket lydande: Detta hjärta har slagit för friheten.

Han var i sin åskådning och i sin gärning en ärlig demokrat utan fruktan och tadel. Han lyssnade aldrig ett ögonblick till kommunisternas idéer om diktatur och terror, när dessa efter kriget grepo omkring sig bland arbetarna med epidemisk fart och upplöste all proletärisk sammanhållning. Och han offrade sitt liv i kampen mot samma reaktionära idéer, när de proklamerades från fascistiskt håll. För ho-

nom fanns blott en enda väg: demokratin och parlamentarismens. För den italienska arbetareklassens och det italienska samhällslivets genomsyrande med dessa mot kommunism och fascism fientliga idéer arbetade han oavsläppligt med både temperament, klokhet och praktiskt förstånd. Han var en underlig kombination av känsla och intellekt. Han hade ett varmt, lidelsefullt hjärta, som behärskades av ett kallt, klart förnuft och en stark vilja. Han var både djärv och beräknande, han var en man av saklighet och fakta, en uppfostrare lika väl som en banérförare. Vid hans död sade Turati om honom, att han var allt i en enda vilja: filosof, finansär, talare, organisatör, agitator, fostrare.

Framför mig på skrivbordet ligger en liten skrift på italienska. Den innehåller ett stenografiskt referat av hans sista stora parlamentstale, det som närmast föranledde mordet. Även motståndarnas inpass, presidentens försök att upprätthålla den parlamentariska ordningen samt bifallsyttringarna och protesterna äro omsorgsfullt refererade. Talet är en ljungande anklagelse mot den fascistiska valterrorn vid senaste valet. Det är känslomänniskan Matteotti, som talar. Han framstår knappast som en stor talare, åtminstone icke i svensk mening. Det finnes föga av fakta i hans tal, men man gripes oemotståndligt av den förintande kraften i hans anfall, av det hänsynslösa moraliska modet. Blott med den största svårighet lyckas han behålla ordet. Talet är en enda våldsamt brottnings med de fascistiska motståndarna. Man tycker sig se deras av förbittring vitnande ansikten och deras knutna händer, man tycker sig höra parlamentssalen vråla av deras vrede. Vid det talets slut äro de fascistiska lidelserna glödhet.

Framför mig ligger också en annan skrift. Den är på engelska och heter "Ett års fascistiskt herravälde". Den har intet författarnamn, men författaren är Matteotti. Han måste utge den anonymt i samband med en hemlig upplysningsresa till England. Mac Donalds arbetarregering satt vid makten och Mat-

FOLKET-LIVFÖRSÄKRING
FÖRDELAKTIG PREMIÅTERBÅRING

I arbetarrörelsens högkvarter.

Den tiden är nu längesedan förbi, då arbetarna nödgades söka sin tillflykt till någon skogsbacke utanför staden eller till en trång kafé- eller annan olämplig lokal för att i lugn och ro kunna dryfta sina angelägenheter. Deras sammanslutningssträvanden sågos på den tiden med allt annat än blida ögon, och kränknin- gar av församlingsfriheten ansågos nog på sina håll inte vara någon orätt. Innehavare av lämpliga möteslokaler vågade i många fall inte hyra ut dessa till arbetarna av fruk- tan för trakasserier från deras sida, som voro de naturliga motståndarna till arbetarnas strävanden efter bättre levnadsförhållanden.

Det blev därför en av fackorgani- sationernas förnämsta uppgifter att sörja för att behovet av ändamålsen-

teotti framlade inför den en doku- mentarisk redogörelse för den fas- cistiska regimen. Här är Matteotti uteslutande förståndsmänniskan. Här finnas inga agitatoriska fraser, blott nakna, kalla fakta staplade på varandra. Den strängt sakliga skild- ringen av fascismens gärningar är tillintetgörande. I sin torra nykter- het är denna anklagelse mot den fas- cistiska diktaturen än mera fruk- tansvärd är hans parlamentstal.

En sådan sanningssägare måste dö i ett land, där våldet sitter vid makten, och sanningen, friheten och rätten äro belagda med bojor. Matteotti gick medvetet mot döden likt en soldat, som gör sin plikt. Det fanns intet lättsinne och ingen teater i hans hållning inför det öde, han väntade. En av Matteottis mör- dare bekände, att hans sista ord voro: "Ni kan döda mig, men ni kan icke döda mina ideal." Hans ideal samt arbetarnas och folkets frihet voro för honom värdefullare än hans eget liv. I ett tal vid en belgisk partikongress yttrade Mat- teotti en gång: "Varje folk måste värna sin frihet. Om det icke kan detta betyder det, att folket icke är friheten värdigt. Friheten är som brödet, som luften, som vattnet, man värderar den fullt först på den dag, då man förlorar den. Försvarer friheten, icke genom fraser, utan i h a n d l i n g." De orden voro icke ord, de voro handling. Matteotti älskade friheten högre än livet.

I v a r V e n n e r s t r ö m.

liga mötes- och expeditiionslokaler tillfredsställdes. I Malmö kunde arbetarna så tidigt som år 1893 glädja sig över att vara ägare till ett Fol- kets hus, och genom ett beslut på Landsorganisationens kongress år 1906 om upprättandet av en Folkets hus-lånefond blevo efter hand även många mindre platser i landet i stånd att uppföra egna mötesloka- ler. I Stockholm kom det att dröja relativt länge, innan arbetarna fingo ett Folkets hus. Man hade länge umgåtts med planer på att försöka åstadkomma ett sådant, men bekym- ren voro många, inte minst de eko- nomiska naturligtvis, innan man ens kom så långt, att man vågade börja med byggnadsarbetet å den tomt vid Barnhusgatan 14, som hade inköpts år 1898.

År 1901 stöd så äntligen Folkets hus i Stockholm färdigt att tagas i bruk, och man trodde nu, att arbe- tareorganisationernas lokalbehov var tillgodosett för en mycket lång tid framåt. Det visade sig emeller- tid ganska snart, att man härutinnan hade räknat fel. Organisationernas antal växte. Förbunden blevo allt mer och mer omfattande och så små- ningom sågo de sig nödsakade att utvidga sina expeditioner, vilket fick till följd, att utrymmena börja- de tryta i Folkets hus.

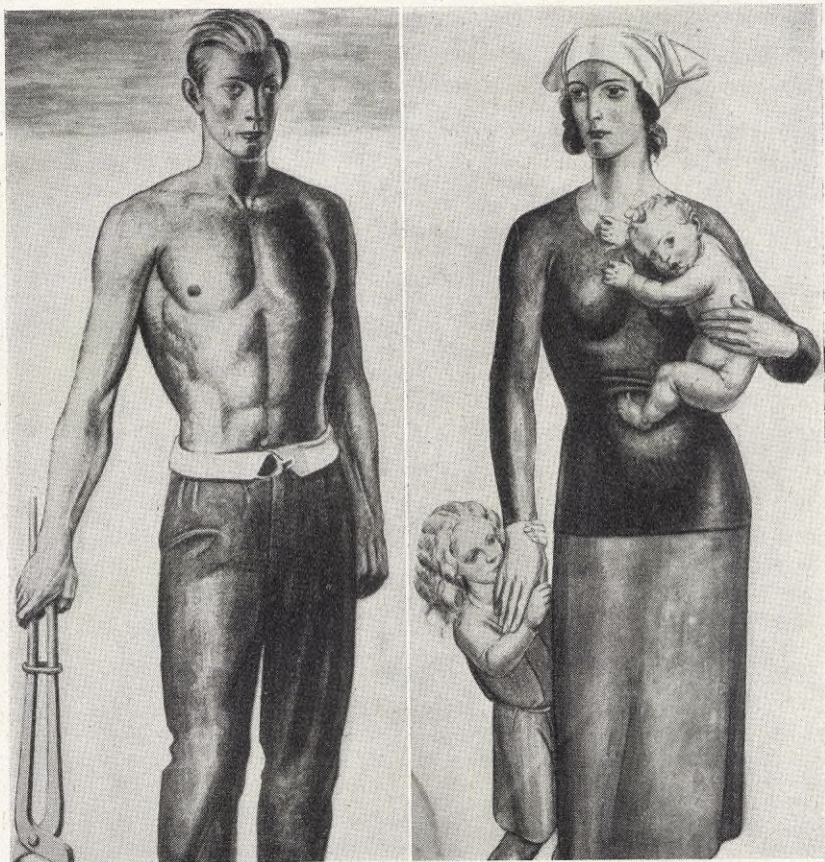
Landsorganisationen gick därför år 1908 i författning om att inköpa fastigheten Barnhusgatan 16. Till denna fastighet, som av ungsocialis- terna döptes till Vatikanen, förlade Landssekreteriatet, Socialdemokra- tiska partistyrelsen samt några av de större fackförbunden sina exp- editioner. Huset bestod av stora lyx- våningar, vilka emellertid med hän- syn till att rummen voro stora och luftiga visade sig synnerligen lämp- liga för de ändamål, vartill de nu skulle användas. Grannlåten stack visserligen i ögonen, men man vande sig snart vid både de pompösa ka- kelugnarna och de förgyllda orna- menten i taken.

I den lägenhet, I trappa upp, som Landssekreteriatet tog i anspråk, inrättades genom sammanslagning av ett par rum en plenisal. Denna kom väl till pass även för partisty- relsen och förbundsstyrelserna, då de skulle hålla sina sammanträden och konferenser. Längre dröjde det likväl icke förrän den befanns vara

för liten, och för ett par år sedan in- reddes därför en ny plenisal i bot- tenvåningen. Den har fått en konst- närlig utsmyckning av professor Olle Hjortzberg. Väggarna äro nämligen dekorerade med målnin- gar, med motiv från olika yrken, och för övrigt ger salen ett lugnt och vackert intryck. Den har tagits flitigt i bruk av de mindre förbun- dens kongresser, styrelsekonferenser och dylikt. Ett par vintrar ha Stockholms fackligt organiserade kvinnor haft sina föreläsningar där.

Men inte ens Landsorganisatio- nens fastighet räckte i längden till för att fylla de krav på expediti- onskamer, som alltjämt gjorde sig gäl- lande. Typografiska föreningen ha- de redan år 1902 inköpt fastigheten 22 A och B vid Jakobsgatan. År 1924 försålde denna och i stället in- köpte föreningen i samråd med Ty- pografförbundet fastigheten Barn- husgatan 20. Där finnes även en möteslokal, den s. k. Strindbergssa- len. Strindbergs "Intima teatern" var nämligen på sin tid inrymd där. Trots att Folkets hus-föreningen försäkrat sig om huset Vallingatan 21, och de organisationer, som hade sin hemvist på Söder, hade installe- rat sig i Södra Folkets hus, beläget vid Bangårdsgatan 4, nödgades en del organisationer hyra hos privat- personer. Landsorganisationen in- köpte därför det s. k. Nobelhuset, Barnhusgatan 18, år 1926, vilket togs i bruk under oktober samma år. Som hyresgäster inflyttade bl. a. Landssekreteriatet, Arbetarebiblio- teket, Morgonbris och Studiekamra- tens redaktioner samt en del för- bund. Huset har genomgått en ge- nomgripande renovering och är ännu inte fullt färdigt. Även där har professor Hjortzberg bidragit med ett par målningar. Den stora vesti- bulen befann sig i ett ganska mise- rabelt skick, då fastigheten övertogs av den nye ägaren. Professor Hjortzberg har emellertid förmått att giva densamma en synnerligen tilltalande utsmyckning, fullt vär- dig den ståtliga byggnadens exte- riör. På de stora väggytorna ome- delbart innanför entrén har han i al fresco framställt en ung, kraft- full arbetare och en allvarlig, ståtlig arbetarehustru med en liten telning på armen och en flicka, som skyggt och kärleksfullt smyger sig intill modern.

Med detta senaste fastighetsför- värv har arbetarrörelsen i Stock- holm kommit att förfoga över en hel fil av byggnader vid Barnhusgatan, och en övermodig spådom av en ar-

Målningarna i Landsorganisationens hus.

Personliga minnen av Ellen Key.

I dagarna har utkommit en skrift av Alice Trolle under ovannämnda titel. Den kom ut till årsdagen av Ellen Keys bortgång. En smärtsam erinran, men som vi dock äro författarinnan tacksamma för, ty på ett varmt och innerligt sätt ger hon oss minnesbilder av Ellen Key. De äro från de senaste tolv, tretton åren av hennes liv.

Det sprakar inte och gnistrar från de vita bladen, men de äro fyllda av värme och innerlighet och Ellen Key stiger fram i allt högre gestalt och klarhet. Man förstår här varför Ellen Key valde sitt hem vid foten av Omberg efter sina pilgrimsfärder i fjärran länder. Där är icke idyllen som härskar utan de strängare skönhetsdragen. Där är anor och historia på vägar och stigar, i städer och byar.

Det stora allvaret vilar över nejen, som dock alltemellanåt lysas

betare vid ett tillfälle under Folkets hus uppbyggande, om att arbetarörelsen om några år skulle vara ägare till hela husraden utefter denna gata, har åtminstone till en del besannats.

E. L.—n

upp och blir tilldragande och fannande som en allvarlig och god människas väsen. Ellen Keys anor härleda sig ju från främmande land, men här i Sverges hjärta hör hon hemma som ingen annan och förstår dess pulsars slag av liv och lidande, från hednakulturens tid till våra dagars brytningar fram till högre livsformer, vilket denna skrift gör klart för oss.

Broschyren äger en utomordentligt fin typografisk utstyrsel och är tryckt på tjockt vackert papper med bilder av Ellen Key och Strand.

Författarinnan har icke nöjt sig med att giva oss dessa oförgätliga personliga minnen av Ellen Key, utan hon har förknippat det med en kärlekstjänst till Ellen Keys älsklingstanke, Stiftelsen Strand, genom att låta behållningen tillfalla denna. "Må alla de, som känna kärlek och tacksamhet till Ellen Key behjärta detta tillfälle, att gagna hennes vackra tanke med Strand som ett vilohem både för intellektuellt arbetande och för kroppsarbetande kvinnor", manar författarinnan. Hur önska vi inte att hon skall bliva hörsammad.

Priset är 2 kr. Till medlemmarna av förbundet ha vi förut delgivit kostnaden för rekvisition genom cirkulär.

S. V.

Maria Sandel död.

Man talar om proletärdiktare. Och dessa protesterar själva mot beteckningen. Men ingen har talat om proletärdiktarinnan Maria Sandel. Hon skulle annars knappast ha protesterat mot den titeln, men väl mot att bli talad om i annat sammanhang än den sakliga kritikens, ty hon var inte svag för kottierreklamen och inte led hon av skrivklåda, det ska Gud veta. Hennes insats i vårt lands litterära alstring kom snarare motvilligt, om någon skrev för brödet, så var det hon. Av sin inre rikedom gav hon åt yttervärlden jämt precis så mycket, som hon behövde för att nödortfigt uppehålla livet. Hon levde sitt liv i fattigdom bland de fattiga, man kan säga att hon var både stolt och lat, men hennes patos var äkta och hennes konstnärsskap hörde till de privilegierades.

Säkert har hennes realism stött mången läsare och framför allt läsarinna av hennes böcker. Och mången har säkert frågat sig, vad det skall tjäna till att ge ut så mycket ruskigheter i tryck. Ty Maria Sandels böcker ha sannerligen inte varit några missromaner. De ha speglat livet ur den värld folk helst vill glömma finns till och därför inte älskar att läsa om. Men Maria Sandel har inte skrivit för att roa människorna. Hon har skrivit av en inre social levande drift att säga sanningen och ingenting annat än sanningen. Att denna inte alltid är ljus och vacker, det råar hon inte för. Proletären är inte för henne en ljusets ängel bara därför att han är proletär. Men han saknar inte heller andlig nobless och rätträdighet bara därför att han är proletär. Hon kallar en skurk vid sitt namn och en schajas vid sitt och hon gör den fattiga hjälphustrun till den livets stora tysta hjältninna hon mången gång verkligen är. Det drag av sen-

timentalitet, som skönjes i hennes första böcker är hon helt och lyckligt befriad ifrån i sin senare alstring.

Det är nog så att Maria Sandel är minst läst i det samhällslager hon i sin diktning skildrat. Och ingenting är mindre underligt. Livets tristess är väl tung nog ändå i sin hänsynslösa verklighet; till böckerna och teatern går man för att glömma den. Men Maria Sandel har också fått en gåva, som hon delar med mycket få övriga svenska författare, hon har humor. Ibland obarmhärtigt gisslande, men mest godmodig, nästan rörande och alltid förlösande.

Nu är hon alltså icke mer, Maria Sandel. Jag vet att den sista tiden önskade hon sig bara ett: att få dö. Hon var underlig och ensam, som det står i Dan Anderssons vackraste dikt, hon var en stark personlighet och ett stort original. Och hon dog som hon levat. I en spegel hade hon inte tittat de sista trettio åren, den var vänd mot väggen och hennes filosofiska läggning betecknar jag bäst med att tala om att när manuskriptet till en av hennes senare böcker hade råkat falla ned bakom hennes bokhylla, gittade hon inte plocka fram det, förrän den gråa nöden drev henne därtill. Hennes svåra lyte, hon var i många år alldeles döv, hidrog naturligtvis till hennes "konstighet". Hon lät

aldrig intervju sig och blev en gång alldeles vild när hon fick se sitt porträtt återgivet i Social-Demokraten.

För den äldre generationen av arbetarekvinnor i Stockholm som deltagit i den socialdemokratiska kvinnorörelsen står hon känd och levande. Hon lär t. o. m. en gång ha givit tidningen Morgonbris sitt vackra namn.

Hennes eget namn skall länge leva i hennes gärning.

Julia Ström.

*

Maria Sandel — i din personlighet fanns allt det vackraste, som bör tillhöra den, vilken vigt sitt liv till försvar för samhällets betryckta och för idealen. Din personlighet finns ännu. Ty med en gloria av helgelse levde du kvar i vårt minne och din dikt har den sanna inspirationen på samma gång den skildrar den krassa verkligheten.

Ditt hårda öde, som isolerade dig, besparade dig nog många stötar, många ännu svårare desillusioner än dem du fått, men hårt måste det varit för din eldsjäl. Och hårt var det för oss, som därigenom icke kunde få använda oss av din omutliga rättfärdighet, din flammande tro i det kommunala och politiska livet. Ditt hjärta var till den grad av äkta guld, att det icke tagit skada av ar-

betet utåt. Det hade lidit och pinats, men aldrig hade dess slag saktats av.

Men även i din avskildhet blev du arbetareklassens personifierade Fylgia. Och på ett mer subilt och på ett säkerligen ännu vackrare sätt än om man sett dig mitt i stridens hetta.

Du tar säkert icke illa upp att jag nu här i Morgonbris spalter — den tidning du ägnade så mycket intresse — ber att få tacka för den tid jag personligen stod dig nära. För mig höra dessa minnen evigheten till.

Anna Lindhagen.

*

Leden glesna. Åter har en vän gått ur tiden. Jag är glad att få räkna mig till en av Maria Sandels vänner. Aldrig har jag mött hennes motstycke, hon var så olik oss andra. Hänvisad till sig själv, som hon var genom sin avstängdhet från yttervärlden, följde hon dock som få med sin tid, om vilket hennes skrivställarskap bär vittne. Hon hade förmåga att av det minsta utvinna mycket av värde. De stunder jag tillbringat i samvaro med henne voro rika på utbyten och minnen, inför vilka jag känner stor tacksamhet. För vad du varit och för vad du givit, mitt tack.

Elin Engström.

Brudklädningen.

Av Maria Sandel.

Till Morgonbris första nummer, som utkom i nov. 1904, har Maria Sandel skrivit denna skiss. Det berättas att den gjorde djupt intryck på många även utanför arbetarekvinnornas led. En känd man inom folkhögskolekretsar lär till och med ha tillskrivit författarinnan, att om hon fick kännedom om liknande önskemål, hon skulle tillskriva honom, för han ville då vara en liten Frida, som trädde hjälpsamt till. Skissen har fått behålla dätida stav-sätt.

Red.

Ofta, då Ester Lind mötte sin täcka bild i spegeln eller i någon hushållssak, som skinande blank ut-

gick från hennes flitiga händer, brukade hon småle helt stilla och hviska för sig själf: "Lyckliga, lyckliga Ester!"

Det hade hon äfven orsak att göra, ty Ester Lind, den enkla fabriksarbeterskan, var en drottning, stor i makt och hennes herradöme var en mans hjärta och själ, en man, hvars väsen var godhet. Ja, och hvad än rikare var. Fastän hon visste sin drottningamakt utöfvade hon den blott så, att den härdade verkstads-

jättens ögon ofta tårades vid tanken, hur, trots sin djupa ömhet och trängna flit, hon blott förmådde gifva sin kära en karmstol vid härden i en hyreskasärn till tron. Men det härligare af allt var dock, att Ester Lind älskade och skulle stå brud om fjorton dagar.

Nu var det så, att den fattiga arbeterskan var en drömflicka. Därför hade hon alldeles bortsett från den praktiska nyttan af en svart brudklädning och satt all sin håg

och längtan efter en hvit sådan. Det vore då det onyttigaste i världen, tyckte hennes mor, att kasta ut pänningar för en sak som troligen icke komme att begagnas mer än denna enda gång, ty, som hon påvisade, en arbetarhustrus lif är fyllt af omsorg och möda, men dess festtillfällen äro mycket få. Och Ester, arbetardottern, förstod och erkände sanningen af moderns ord, men Ester, drömflickan, ville platt icke lyssna till slikt tal, ty att tråda fram i hvitt och myrten till sin älskades sida, se, det var hennes vackra dröm!

När grannarne i det väldiga huskomplex, där Ester hade sitt hem, läto nyheten om bröllopet cirkulera, tillade man alltid ett: "ändtligen". Och sannerligen, det ordet ägde fog, ty i tre runda år hade den stora tilldragelsen flera gånger hägrat och, som hägringar pläga, upplöst i intet. Det var minsann icke lätt att få ihop till en kvartalshyra och oändligt svårt att af sin knappa aflöning lägga af något till bohag, men ändtligen hade man lyckats att få ett rum och kök enkelt inredda. Därför kunde det allt hända ibland, att en viss bredaxlad arbetare helt plötsligt fann de sotiga verkstadsväggarna försvunna, såg ett litet paradiset med hvita gardiner, hyllspetsar och nätta möbler och en drömflicka, som var hans vid en skymningsbrasa. Hur den blanka filen då blef förunderligt röd, genom att spegla ett par kinders flammande rodnad, och hur maskinerna blänkte med tioudubbel glans i ljuset af två hänförda ögons glädje, det kan knappast med ord förmålas. För att nu icke tala om kamratens glam över lilla Esters tankspriddhet och outröttliga flit med virknål och linnesöm!

Som sagt — allt var redo och bröllopsdagen utsatt, men ack — brudklädningen. Den fanns ej ens tillstädes i de få kronor, som räckt till att köpa det hvita ylleyget. I ett hörn av Esters byrålåda fanns en liten snäckprydd ask. Sedan lång tid tillbaka hade hon nedlagt en blank femtioöring hvarje lördagskväll, och tvänne gånger hade den lilla skattgömmaren varit bräddfull av silfver. En gång hade den tömts af darrande flickhänder för att användas till spetsprydd svepning och krans åt en kär broder, och sedan den för andra gången mist sitt innehåll, kunde man godt spåra silfvermynts förmåga att göra ett par sjukliga skolpojkskinder äppelröda, och en skröplig gammal mor nöjd

med sin värld och högst belåten med sig själf i en varm, ny kappa. Sedan dess hade asken visat bar botten, ty Ester Lind var det lilla hemmets stödjepelare, och hennes vekkopenning — nio kronor — dess ganska osäkra grundval.

Tiden led, och då intet annat stod den unga flickan till buds måste hon rusta upp sin gamla sorgklädning, men den dagen, då hon tog ned den från vindkontoret och synade dess många brister — den dagen måste Ester stanna i andra våningens trappa och torka bort fårarnas, som envisades att sippra fram. Detta skedde under middagsrasten, och fru Lundberg, som just öppnade dörren för sin man och till avsked gaf honom en försvarlig dunk i ryggen, råkade märka lilla Esters röda ögon och frågade, hur det var fatt. Men hon fick intet svar, utan såg bara ett par smala flickskuldror, skakande af snyftningar, försvinna i trappan.

Det var en godhjärtad kvinna, som några timmar senare kände orsaken till sin unga grannes sorg, något som det icke behöfts stor möda att förmå den sistnämndas mor att omtala. Meddelsam var hon äfven, ty samma vackra eftermiddag satt en annan af husets fruar i det Lundbergiska köket, som sken av blankskurad koppar och doftande af ångande Java, lyssnande till historien om den efterlängtade hvita brudräkten.

Naturligtvis fann man Esters sorg oförnuftig, men man tyckte dock att det var stor synd om henne, ty Ester Lind var icke bara en drömflicka utan en god och älsklig kvinna, alltid redo att bistå där hjälp behöfdes. Och däraf kom sig nog, att äfven den knarrigaste gamling, den gnälligaste gammelmor i den stora hyreskasärnen, icke kunde undgå att vekna, plira eller nicka helt vänligt, när de mötte blicken ur de ömma flickögonen.

Ja, hon var afhållen, den lilla arbeterskan, men helt nära henne fanns en prinsessa, som regerade oinskränkt och var afgudad. Och hon var ett solsken och en tvärsäker skälmunge, åt hvars dansande knubbiga ben strumpeband voro en förfelad uppfinning. Det kunde hända duktiga sträfsamma dagsvarkare, att, vid åsynen af de ringlande sågspånen, alldeles glömma arbetet vid såg och hyfvel, för att minnas och tänka på hennes guldgula rättsvansar, som oftast hängde upplösta över ett par tindrande blå stjärnögon. Ja, sådan makt ägde hon, att håg-

komsten av hennes lustiga infall till och med betänkligt kunde störa den allvarliga uppmärksamhet det anstår att visa en fackföreningsdebatt.

Det solskenet och enväldiga prinsessan var fru Lundbergs femåriga Frida, som nu satt uppflugnen på köksbordet, sysselsatt med att låta maskorna glida upp på sin ena strumpa och lyssna med båda sina öron. När så hennes mor slutligen yttrade: "Visst är det ledsamt för den stackars flickan, men det finns verkligen ingen utväg — — —", hände det att liten tvärsäker röst från köksbordet inföll: "Ester ska få en grann klädning af mej, för jag har pengar, jag, mamma."

Och innan de båda fruarna hunno fatta sig från sin häpnad, var hon nere från bordet, störtade in i ett angränsande rum och kom tillbaka, bärande sin sparbössa i triumf. Den pjäsen var gjord af hennes far, som, med noggrann kännedom om sin lilla dotters bruk och egenskaper, gjort springan så smal som möjligt. Men missriktat sig hade han dock, ty tack vare Fridas ihärdighet med knifvar, hammare och andra tillhyggen var springan blifven ett gapande hål, hvarigenom slantarna nu regnade ned vid hennes beslutsamma skakningar. Och ju mer högen af kopparmynt växte, allt mer vidgades de blå ögonen, och när sista slanten slamrande rullade över bordet, utbrast fröken Solsken med djup beundran: "Oj, oj, oj, det var allt mycket pengar, det! Det blir allt en grann klädning!" — Men när allt räknades samman var det bara åttioåtta öre . . .

— — —
Dagen efter var det ett ideligt ringande på dörrarna till de många arbetarehemmen i huset — till och med den fruktade värden undslapp icke — och när man öppnade klef ett nigande solsken in, tog ett tag i sin nedhasade strumpa och räckte fram en lista, som hade till öfverskrift: "Ester Linds brudklädning." Omedelbart därunder stod första posten: "Fridas sparbössa — åttioåtta öre." Man tro det blef ett letande i bössorna och ett spring hos grannas, för att låna skrifmaterial, och när kvällen kom, och listan än en gång gjorde sin rond, för att männen skulle få tillfälle att teckna bidrag, blef det än värre. Ty gamla minnen om ömhet och livvets härlighet för unga älskande ögon, doko upp hos "gubbarne", och det var rent förunderligt, hur mysande "gummorna" läto de lustiga, gan-

ska vågade anspelningarne, passera. Och än märkligare var, att medan lustiga och litet mustiga ord löpte från mennens läppar, voro deras ögon mycket blida, och stora hvita mynt håfvades fram ur bruna läderpungar.

Till och med Fridas otaliga barbenta beundrare ville vara med och gifva och sedan hon själf hemsökt sina fullvuxna gynnare följande lördagsafton, visade listan den vackra summan af femtioåtta kronor sjutton öre.

Nu gå vi förbi en vecka, under hvilken den ovetande Ester Lind trodde husets folk var nära vansinnets gräns, ty komma när hon ville, alltid fann hon grannar i flitigt samspråk, som genast upphörde vid hennes annalkande. Och där var ett spejande, ett mysande och menande af gammal och ung. Ja, äfven småfolket i port och rännsten tycktes kisa hemlighetsfullt på henne. Men icke en aning ens hade hon om orsaken.

Bröllopsdagen kom med strålände höstsol. Midt i den breda gyllene ljusvägen, som föll in genom rummets enda fönster, satt Ester och sydde hvita spetsar kring halsen på sin gamla svarta klädning, som skulle begagnas vid aftonens fest. Efter en stunds arbete reste hon sig och gick att köpa en enkel prydningssak. Hunnen till fru Lundbergs dörr fann hon den vidöppen, såg rum och kök proppfulla af folk och märkte något hvitt, luftigt föremål, som hölls högt upp af den storvuxna fru Lundberg själf. Mera såg hon ej, ty ett mångstämmigt rop tonade, och dörren föll i lås med fart. Vid hemkomsten märkte hon intet af den förväntansfulla glädje, hvarmed hon betraktades från fönster och dörrspringor, hon gick, i ömma, ljusa tankar, uppför sina fyra trappor, öppnade dörren till sitt torftiga rum, och — stannade häpen, nära att segna ned, men med hjärtat bultande af glädje. Ty på sängen låg den vackraste hvita ylleklädning utbredd och öfver den böljade en snövit slöja och, krönande allt detta, en krona af lefvande myrten och krans af hvit myrtenblom. Och omkring i rummet dansade ett yrt solsken, med nedhasade strumpor, med gula rättsvansar i högän sky, och skrek om hvart annat: "Jag skall bli tärna!" "Jag har också en grann klädning jag!" Men när Ester Lind äntligen öfvertygat sig om att all denna härlighet var hennes, så fångade hon in Solskenet och pressade ömsom

Kvinnogestalter ur Dickens diktning.

Av Martha Larsson.

En av Dickens mest skrämmande kvinnogestalter är mrs Clennam. Förfärlig i sin hårda omutlighet sitter hon där i sitt mörka, dystra rum, som hon på grund av en förlamning icke lämnat på tolv år, på sin svarta, likbårsliknande soffa, stödd mot sin svarta, om en stupstock påminnande kudde, lika obevekligt sträng mot sig själf som mot andra. Aldrig glömmet hon en oförrätt och med hård röst ber hon till sin Gud, att hennes fiender måtte förgöras med svärd, förtäras av eld, angripas av pest och spetälska, att deras ben måtte malas till stoft och aska och fullständigt sopas bort från jorden. Denna förfärliga bön ber hon till en Gud, som ej har det minsta försonande drag över sig, en hämnings, skräckens och straffdomens Gud, och

hennes, ömsom den hvita skruden, och grät lyckliga, varma tårar.

Nu är att förtälja hur den unga bruden smyckades af hjälpsamma händer, hur hon, vän och rodnande blyg, knappast vågade träda ut på den väldiga gården, som låg tindrande vacker i ljuset från kulörta lyktor, svängande sakta på spänd ståltråd, och i det lugna klara sken, som spreds från alla lampor och ljus, hvarmed husets fönster ståtade.

Och ytterligare måste berättas, hur Solskenet, med blå band, i sitt gula silkes hår, kokett lyftande sitt obefintliga släp, bestämdt vägrade att gå bakom bruden, som en tärna anstår, utan själfmedvetet skred vid hennes sida, hållande i brudklädningens långa sidenband. Och allra sist är det bara några ord om, hur Ester, drömflickan, gick fram mellan husets fulltaligt samlade folk, hur allt vågadt tal var fullkomligt bannlyst från mennens läppar, hur kvinnornas ögon voro betänkligt fuktiga, och hur den lilla fabriksarbeterskan, som tåligt burit pröfningar och lindrat andras sorger — hur den älskliga drömflickan fördes fram i höstkvalen, under enkla människors välönskningar, till lifvets härligaste lycka.

själf anser hon sig vara ett straffande redskap i denne aldrig förlåtande Guds hand. Hennes kropp är visserligen förlamad, men hennes ande är obruten, och när den katastrof närmar sig, som hotar att krossa och stöta över henne själf den stolta hämndebyggnad, som hon uppfört åt andra, då spänner hon hela sin fruktansvärda viljekraft och driver för några korta ögonblick förlamningen tillbaka.

Det är betecknande för Dickens, att han aldrig tillräckligt kraftigt kan understryka karaktärsdragen hos de personer, han skildrar. Han går därvid ofta till överdrift. Som nu de ytterligheter, som han i Lilla Dorrit ställer upp emot varandra. Lilla Dorrit kan ej bli tillräckligt späd och vek och öm. Hon är som en dallrande månstråle eller som tonen i en spröd, klingande silverklocka. Mrs Clennam kan ej bli tillräckligt hård och bitter. Allting hos henne är hårt och oböjligt. Hennes röst är hård och häftig, harmsen även under bönen. Hennes sinne är hårt och otillgängligt för varje vekare känsla. Atmosfären i hennes hem är tryckande, även den liksom inmängd med något tungt och dystert, som varslar om olycka; hela miljöskildringen verkar i hög grad beklämmande. Och dock är det, som om Dickens ville kasta ett försonande skimmer även över denna fruktansvärda kvinnogestalt. Hon har blivit strängt och hårt uppfostrad. Hennes barndom var blottad på all glädje och förströelse och hon tillbringade sina ungdomsdagar i ett tvång, som alstrade ängest och fruktan.

En kvinnotyp, som Dickens gärna går hårt åt, är den medelålders giftaslystna kvinnan. För oss förefalla dessa hans kvinnofigurer kanske osannolika, men de äro dock troligen mycket träffande skildrade. På den tiden stod ju varje kvinna under målsman eller förmyndare, och det var endast i äktenskapet hon kom i besittning av en viss frihet. Det var då ej att undra på, att hon till varje pris försökte komma in i den äktenkapliga hamnen. Det vore för öfverigt en orimlighet att begära, att det

kringskurna liv, man då tilldömde kvinnorna, och de stympade rättigheter, man erbjöd dem, skulle kunna utom i sällsynta undantagsfall skapa storslagna karaktärer. För alla dessa diktarens kvinnogestalter är det gemensamt, att de trängas och knuffas på äktenskapsmarknaden; för att kunna göra ett gott kap äro de färdiga att trampa ned vem och vad som helst, men för övrigt kunna de vara mycket olika till sätt och karaktär. Som skurna ur ett stycke äro Mrs Sparsit i *Hårda tider* och Mrs General i *Lilla Dorrit*. På ingen av dem har livet tagit med sammetshandskar, men i gengäld ha de samlat på så mycken elakhet, att den ena knappast kan vara i sitt hjärta ondskefullare än den andra. Men över dem vilar samtidigt ett starkt skimmer av löje. Obetalbar är till exempel författarens blodiga drift med Mrs Generals uppfostringsystem och hennes lilla föreläsning om kvinnlig grace och behag. Ordet pappa ger en vacker form åt läpparna och potatis, puder, pumpa, päron och plommon äro också allesammans mycket bra ord, i synnerhet puder och pumpa. Och om man betraktar de gamla mästarnas kvinnoporträtt, får man verkligen åtskilliga gånger ett intryck av, att modellerna till flera av dem suttit framför konstnären och viskande format läpparna till pu-u-u-uder och pu-u-u-umpa.

Mrs Bardell däremot, som så mycken oreda kommer åstad och förorsakar den stackars mr Pickwick så många bekymmer, är en i sig själv mycket snäll och menlös kvinna. Men hon är just så giftaslysten och lättledd som den tidens kvinnor voro, och hon blir ett lättfånget villebråd i herrar Dodson och Foggs väl utlagda snaror. Det är ingen svårighet för dem att dåra henne med sina fagra men falska förespeglningar. En annan mera komisk figur är Flora Finching. I ungdomen voro hon och Arthur Clennam hemligt förlovade, men förbindelsen avbröts brutalt på grund av att Arthur skickades till Kina, där han sedan stannade i tjugu år. Under tiden gifte hon sig med en annan, och när han kom tillbaka var hon änka. Det är både lustigt och rörande att se de många små försök hon gör för att återställa det gamla förhållandet mellan dem.

(Forts. i nästa n:r.)

Använd all din frihet till eget och kamraters bästa!

Tetty och hennes onda "ängel".

Den högre skolundervisningen och flickorna.

Medan det sedan århundraden tillbaka har ansetts vara en statens angelägenhet att upprätthålla lärdoms-skolor och sörja för gossarnas högre utbildning har däremot den högre flickundervisningen så gott som ända fram till våra dagar betraktats som uteslutande en föräldrars och målsmäns privata angelägenhet. Orsaken härtill torde väl främst vara att söka i äldre tiders, på dåvarande samhällsförhållanden grundade, allmänna åskådningssätt om kvinnan och hennes ställning i samhället, vilket åskådningssätt tyvärr ännu alljämt visar tendenser att leva kvar här och var inom skilda samhällslager i vårt land.

Naturligtvis gjorde sig, alltefter-som samhällsutvecklingen fortskred, behovet av högre utbildningsmöjligheter för den kvinnliga ungdomen gällande och redan under 1800-talets första hälvt möter man försök att tillfredsställa detta behov. De skolor för unga kvinnor, som då grundades, voro emellertid helt och hållet beroende av enskilt initiativ och intresse, och upprepade försök att

vinna riksdagens medverkan för saken, blevo i det hela utan resultat. Helt betydelselösa voro dock icke dessa försök, ty de gävo till sist upphov till ett av 1859—1860 års riksdag fattat beslut om upprättandet av ett seminarium för utbildande av lärarinnor och hösten 1861 begynte sålunda statens högre lärarinneseminarium sin verksamhet.

År 1864 togo statsmakterna nästa viktiga steg för frågan om flickornas högre skolundervisning, i det att till lärarinneseminariet anknöts en flickskola, statens normal-skola för flickor, avsedd att tjäna till mönster- och övningsskola för seminarieeleverna. Därjämte fick denna skola mer eller mindre tjäna som förebild för åtskilliga enskilda flickskolor, som under de närmaste tio åren upprättades.

Snart väcktes frågan om statens medverkan vid flickundervisningen även i form av ekonomiskt understöd åt de högre flickskolorna och år 1874 beslöt riksdagen, på förslag av komitt. att anslå medel till under-

stöd åt dylika skolor. Härmed inleddes en statlig understödsverksamhet, som i alljämt ökad omfattning fortgått och fortgår i våra dagar.

Redan under slutet av 1800-talet framkom så frågan om flickors tillträde till de allmänna läroverken, vilken fråga i viss mån fann sin lösning genom beslutet av 1904 års riksdag om upprättandet av ett antal statssamskolor, i vilka gossar och flickor gemensamt meddelades undervisning fram till real-skoleexamen. År 1909 utvidgades ytterligare undervisningsmöjligheterna för flickorna genom riksdagens beslut om anslag till kommunala mellanskolor, avsedda även för kvinnliga lärjungar.

Dessa åtgärder avsågo emellertid endast undervisning å real-skolestadiet medan flickorna för sin gymnasiala utbildning — alltsedan de medgivits rättigheter att avlägga studentexamen — allt fortfarande voro hänvisade till enskilda studier eller privata skolor. Först så sent som vid 1923 års riksdag beslöts, på förslag av enskild motionär, att kvinnliga lärjungar skulle medgivas rätt till inträde i högre allmänt läroverk, dock endast under vissa förutsättningar, bl. a. att ett konstant, ej alltför begränsat utrymme funnes vid läroverket, d. v. s. gossarna skulle ha förmånsrätt till tillträde vid läroverken, och flickorna först i andra hand, i mån av utrymme.

Bland övriga villkor för flickornas tillträde till gymnasierna gäller vidare att framställning härom skall göras hos k. m. t. från vederbörande kommun, vilken jämväl skall bestrida de utgifter som för läroverket må föranledas av de kvinnliga lärjungarnas vistelse vid detsamma och deras deltagande i undervisningen. Till kommunernas åligganden hör nämligen också att på plats där allmänt läroverk är upprättat, skall kommunen dels upplåta och underhålla läroverkshus och dels lämna bostad eller hyresersättning åt läroverkets rektor.

En kort sammanfattning av de statliga åtgärder som hittills vidtagits i vårt land för kvinnliga ungdomens högre skolundervisning ger vid handen att staten upprättat och underhåller en egen högre flickskola, att ett antal — f. n. 18 — statsrealskolor mottaga även flickor och således äro anordnade som samskolor, att staten lämnar avsevärda bidrag till uppehållande dels av

kommunala mellanskolor — vid inrevarande års början 87 till antalet — och dels av enskilda läroanstalter, vilka helt eller delvis äro avsedda för kvinnlig ungdom, samt att gymnasierna vid de högre allmänna läroverken under vissa villkor äro öppna för kvinnliga lärjungar. Detta enligt vad som framgår av den kungl. prop. i skolfrågan, varur denna historik är hämtad.

Vid tillsättandet av skolkommisionen år 1918 anförde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, Värner Rydén, i sitt yttrande till statsrådsprotokollet beträffande flickornas undervisning bl. a. "att det finge anses obestriddigt att det sätt, på vilket staten sörjt för den högre flickundervisningen, gäve anledning till berättigade invändningar". Det var statsrådets bestämda övertygelse, att kravet om beredande av lika möjligheter för all ungdom, manlig såväl som kvinnlig, att av samhället tillförsäkras den utbildning, som den individuella utrustningen medgäve och som medborgarskapet förutsatte såsom nödvändig, inneslöte en djup och ofrånkomlig rättvisa.

Skolkommisionen utarbetade också, under hr Rydéns ledning, ett förslag till ordnandet av flickundervisningen i vårt land, som på ett betydligt bättre och ur alla synpunkter mera tillfredsställande sätt än den nu föreliggande kungl. prop. tillgodosåg flickornas utbildningsmöjligheter. Dels upptog skolkommisionens förslag ett utökande av samundervisningen genom upprättande av ett flertal samrealskolor, vid vilka dock flickundervisningens speciella uppgifter skulle i viss utsträckning tillgodoses bl. a. genom införandet av ämnet hushållsgörsmål, och dels föreslogs anordnandet av särskilda flickskolor av tre olika typer, vilka i det väsentliga skulle söka sin förebild i den nuvarande 8-klassiga flickskolan, vars lämplighet för den speciella kvinnoutbildningen kommissionen fann uppenbar. Inte mindre än ett 90-tal dylika flickskolor av skilda typer föreslogs bära upprättas i landet, och de olika skoltyperna skulle tillämpas efter förhållandena på varje särskild ort. Beträffande gymnasialstadiet gick kommissionens förslag ut på att samgymnasium skulle vara regel, av praktiska hänsyn, men i organisationsplanen ingick även särskilda flickgymnasium. Grundsatsen för den lokala fördelningen av dessa läroanstalter angavs vara, att å var-

je ort, där gymnasium ansågs bära upprättas, tillfälle till utbildning skulle föreligga för såväl kvinnliga som manliga lärjungar.

En jämförelse mellan skolkommisionens förslag till åtgärder från statens sida för tillgodoseendet av flickornas undervisningsmöjligheter och det nu föreliggande förslaget — för vilket i korthet redogjordes i en föregående artikel — ger oförtydligt vid handen att det förstnämnda sträckte sig betydligt längre än det senare, vilket visserligen principiellt erkänner det berättigade i kravet på bättre utbildningsmöjligheter för flickorna, men reellt ger ganska litet för tillgodoseendet av detta krav.

Av de många motioner, som vid årets riksdag väckts i anslutning till den kungl. propositionen i skolfrågan, är det den socialdemokratiska partimotionen som sträcker sig längst beträffande kraven på tillgodoseende av flickundervisningen. I motionen föreslås bl. a. så betydande förbättringar som att samtliga de högre läroverk och realskolor, till vilka enligt det föreliggande förslaget flickor på vissa villkor skulle kunna erhålla tillträde, utan vidare må göras tillgängliga för flickor och sålunda ombildas till högre samläroverk och samrealskolor, utan att framställning i sådant avseende föreligger och utan att vederbörande kommuner belastas med särskilda utgifter. Vidare föreslås en utökning av antalet högre läroverk för flickor från föreslagna fyra till tretton, förlagda till sådana platser där flickorna antingen helt eller också på realstadiet skulle vara avstängda från de högre läroverken. Därjämte framhålles lämpligheten av att staten lämnar sin medverkan till upprättandet av kommunala flickskolor, till vilken fråga departementschefen i sitt förslag jämväl principiellt ställt sig välvillig och framhållit vara värd en närmare utredning.

Av övriga motioner som beröra flickundervisningen märkes särskilt fröken Kerstin Hesselgrens, som utgör en skarp kritik av denna del av det kungl. skolförslaget, och vari framhålles fördelarna av skolkommisionens förslag, vilket just avsett att tillvarataga den bildningstyp som utformats i den 8-klassiga flickskolan, vilken skulle vara den som bäst lämpade sig för den kvinnliga ungdomen. I liknande riktning uttalar sig ett par andra motionärer

från högerhåll, medan representanter från bondeförbundshåll förordar den "yttersta varsamhet" när det gäller utsträckandet av undervisningsmöjligheterna för flickorna.

Inom skolutskottet har denna del av skolfrågan rönt stor framgång i det att frisinnade representanter gett de socialdemokratiska kraven på denna punkt sitt stöd. Utskottsmajoriteten har nämligen gått in för bifall till k. m. t:s förslag med vissa jämkningar till förmån för de socialdemokratiska yrkandena. Utskottets preliminära förslag innebär alltså i fråga om flickundervisningen:

att alla läroverk, där plats kan beredas för flickor, utan vidare göres tillgängliga för dessa (framställning från stadsfullmäktige och beslut från kommunens sida om bestridande av vissa med flickundervisningen förenade kostnader påfordras sålunda icke);

att beslut i år fattas i enlighet med prop. förslag om uppsättandet av fyra högre flickläroverk, nämligen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, och att i de övriga städer, där flickor ej kunna beredas plats i statsläroverk, framdeles inrättas högre flickläroverk enligt plan, som av k. m. t. framlägges för nästa års riksdag;

att kommunala flickskolor, byggda på 6-årig grundskola, böra komma till stånd, och att förslag i det hänseendet begäres till nästa års riksdag;

samt att läroverkssamhällen, inom vilka samrealskolor komma att upprätthållas, befrias från skyldigheten att betala en fjärdedel av lärarnas begynnelselöner.

Skolutskottets ordförande, hr Värner Rydén, vilken måste tillskrivas den största förtjänsten av att denna fråga rönt så stor förståelse inom utskottet och att det kommit till stånd så betydelsefulla jämkningar i densamma, har vid en intervju i dagspressen förklarat detta skolutskottets beslut vara särdeles betydelsefullt. Framförallt ansåg han det glädjande att tanken på de kommunala flickskolorna slagit igenom, enär han trodde denna speciella flickskoletyp, med sin lugnare arbetstakt, utan examen, men med normalskolekompetens, skulle komma att få en säkrad tillvaro inom skolorganisationen, och komma att skingra mycket av den nuvarande oron för flickskolornas och deras lärarinnors framtida öde.

Säkert är att om skolutskottets

Trångsyntheten triumferar.

I Jan Ersas och Per Persas processande mot varandra har diktaren förträffligt målat den trångsynthetens anda, som besjälade dem. Den är ettrig så det förslår men icke kväljande skenhelig. Men säkerligen skulle dessa värda representanter, om de blivit försatta utanför sin miljö, visat beskedligare uppsyn och uppträtt i allmänna frågor med den trångsyntes hela fördomsfullhet och skenhelighet, blottade som de voro på samhörighetsanda och sociala instinkter.

I riksdagen kan det bjudas på debatter som också blotta hur långt borta man kan vara från vidsynhet och humanitet och ge belägg för trivsel i trångsynthetens och skenhelighetens träskmarker. När motionerna om straffrihet för fosterfördrivning och ändring av preventivlagen diskuterades, blev det för mången påkostande att åhöra allt falskt patos som strömmade från dem, som ansågo sig korade att uppträda som moralens väktare. Men det stannade ingalunda härvid, utan cynismen firade också triumfer.

En talare yttrade nämligen, att man inte visste om man skulle skratta eller le i mjugg åt sådant talesätt som att abort bör vara tillåten för våldtäkt och generade sig icke för att utslunga allmänna talesätt, som icke bevisats hålla streck inför den hemska verkligheten. Att dessa herrar fingo det svar de förtjänade och detta inte minst av de soc.-dem. kvinnliga talarna bör noteras, men tar inte bort beklämningen över det faktum, att det finnes så mycket av hyckleri, fördom och oförståelse här i världen.

För alla socialt inriktade ligger det naturligtvis långt fjärran att vilja befrämja en lagstiftning, som öppnar möjligheterna för självsvådet eller oseden att göra sig bred. Men därifrån och till att göra sig alldeles blind för det faktiska läge

förslag i denna del vinner riksdagens bifall, har för flickornas högre skolundervisning tagits ett stort steg framåt och härigenom utplånas en del av den orättvisa, som hittills från statens sida begåtts mot vårt lands kvinnliga ungdom.

Olivia Nordgren.

vi befinna oss i av orättvisa i förhållandena, ligger många etapper, som kunna beträdas. "Främst bör utredas", säger därvid utskottet i sin motivering, "huruvida det straffria området för fosterfördrivning genom ett eller annat uttryckligt stadgande låter sig närmare bestämmas eller om man bör stanna vid ett generellt stadgande, att domstolen må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, kunna fria från straff. Bland de fall, där avbrytande av havandeskap skäligen synes kunna lämnas straffritt, må — förutom här ovan omförmälda, att dylik åtgärd befinnes nödvändig för att rädda moderns liv eller för att undanröjda en allvarligt hotande fara för hennes hälsa — särskilt framhållas, att fostret avlats i våldtäkt eller att fostret på grund av moderns eller faderns sjukliga sinnesbeskaffenhet eller av annan orsak kan antagas vara abnormt. Om och i vilken utsträckning fosterfördrivning, som företages under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge, må lämnas straffri, är uppenbarligen en mycket ömtålig fråga, och utskottet tilltror sig ej nu att göra något närmare uttalande härutinnan. Slutligen vill utskottet betona, att såsom en bland förutsättningarna för att fosterfördrivning må lämnas straffri bör i regel gälla, att ingreppet sker i början av havandeskapet."

Utskottets motivering lämnades inte heller obesuren, utan bortopererades dess utomordentligt försikta formulering för frågan om fosterfördrivning må lämnas straffri, som företages under trycket av svårt socialt eller ekonomiskt nödläge. Då första kammaren anslöt sig till reservationen så föll ändock ärendet för denna gången, men vi hoppas, som termen brukar lyda, att det föll framåt, ty att blunda för nuvarande avita förhållanden är verkligen riskfyllt ur såväl hygienisk, social som moralisk synpunkt. Likaledes är att beklaga, att den ändring av preventivlagen, som motionerats om av herrar Engberg, Nothin och Sandler, föll. Här axlades också den kapp, som gesken i stället för verklighet av förhållandena, ty alla äro ju på det klara med, att lagen icke spelar den roll, som dess försvarare förfäktat, men utgör ett väsentligt hinder för spridande av verklig upplysning till framalstrande av en djupare moralisk ansvarskänsla inför kommande släkten.

S. V.

Äktenskapslagstiftningen.

Efter att i föregående nummer något behandlat äktenskaps ingående, skola vi nu endast med några få rader angiva de viktigaste rättsverkningarna i forna tiders lagstiftning. 9:de kap., 1:sta paragrafen, i 1734 års lag stadgade:

”Sedan man och kvinna sammanvigde äro, då är han hennes rätte målsman, och äger söka och svara för henne, utom vad angår egendom, som är från hans förvaltning undantagen; hustrun följ ock mannens stånd och villkor.”

Mannen skulle således svara för hustrun vid domstol. Han hade rättighet bestämma makarnas vistelseort och hade förvaltningsrätten över hustruns egendom när ej annorlunda var stadgat, och hon måste följa hans stånd och villkor. Han hade även hela bestämmelserätten över barnen, deras uppfostran och utbildning.

Kvinnan kom således helt och hållet i beroendeställning och vad som ej i det fallet utsades i lagen, var av gammal praxis så inväxt i det allmänna medvetandet, att det inte föll någon in att det skulle vara annorlunda. Och förhållandena gestaltade sig nog ungefär lika i de flesta länder.

Ännu så sent som år 1885 måste en gift kvinna i Tyskland, som önskade inträda i en förening, medföra sin mans skriftliga samtycke därtill. Ett sådant exempel är väl kanhända inte så märkvärdigt, emedan vi nog inte fjärrat oss så värst långt från ett dylikt stadium ens i våra dagar, trots målsmanskapets avskaffande och beviljandet av myndighet även åt den gifta kvinnan.

Men för att återgå till forna tider, så återge vi här ett stadgande om husaga i Kristofers landslag:

”Gud har visserligen åt mannen givit kvinnan till en hjälp och underdåne, men icke har han givit henne till träl och fotapall; och bör vardera älska den andra, hon honom som sitt huvud, han henne som sin lem. Därföre om en man av hat, ondska eller dryckenskap, eller för en annan kvinnas skull, som han älskar, slår sin hustru blå eller blodig, lam eller lytt, give han dubbla böter och hennes fränder vare målsägare i sådant fall. Näpser han henne skäligen för brott hon begått, vare han saklös.”

Mannen hade således laglig rätt att tilldela sin hustru husaga, och

vad som i det fallet var skäligt berodde nog helt och hållet på hans eget godtycke, ty det hörde antagligen till undantagsfallen att hustrun förde saken till domstol, även om misshandeln var ganska svår. Nu vare naturligtvis inte härmed sagt, att alla män använde sig av denna sin rätt. Även på den tiden funnos hyggliga karlar, liksom det också i vår tid finnes båda delarna.

Men anförandet av ett dylikt stadgande är tillräckligt för att belysa i vilken beroendeställning kvinnorna stodo.

I sin bok ”Reformarbetet till förbättrande av kvinnans ställning”, anför Alexandra Gripenberg i sammanhang med liknande som här ovan påpekade förhållanden ett utdrag ur Åby domkapitels protokoll för den 12 april 1659, där det finnes omnämnt att prosten i Kronoby besvärade sig över herr Eliam pastor i Pedersöre, ”att han lever illa med sin hustru och slår henne illa”. Domkapitlet förmanade honom att avstå därmed, med tillägget: ”Slår han henne mer än billigt är, må saken tingföras.” Man lägga märke till att det här är frågan om en kyrkans tjänare.

Ja, så var det i den gamla, s. k. goda tiden, det kanske inte är så underligt, om det då och då väckes en liten motion om inskränkning i kvinnornas alltmer tilltagande rättigheter.

H. F—d.

Kvinnolistan.

Under stadsfullmäktigevalet i Stockholm gingo de borgerliga partierna samman i kartellen ”Samhället främst”, och bildade så ett enhetligt block mot arbetarepartierna.

En del av de frisinnade kvinnorna, vilka förbehållit sig rätten att tänka själva, och som fortfarande hålla på de gamla liberala idéerna, kunde inte acceptera den borgerliga samlingen, och beslöto därför att vid valet gå fram med en särlista, den så mycket omdebatterade kvinnolistan.

Vad hände nu?

Jo, inte bara att den borgerliga samlingen och dess press förhånade och förlöjligade de kvinnor som ställt sig bakom kvinnolistan, utan även från arbetarhåll, där man väl närmast bort lyfta på hatten för ett dylikt tillvägagångssätt, skjuter man av begabbelsens pilar. Ja, man t. o. m. får långa utläggningar om att kvinnofrågan är både dammig och härsken. Vad göra då arbetarkvinnorna? Förstå de, att inte det är till skada för deras sak, om några röster dras bort från det borgerliga blocket, även om inte något annat vinnes? Ja, några förstå det kanske, men andra låta inbilla sig att här hotar en stor fara, det är här fråga om att dra arbetarkvinnorna från det parti, där de rätteligen höra hemma. Onödiga farhågor. Men vad mer, även om så skulle vara? Är verkligheten vårt politiska liv så dammigt och härsket att det inte finns någon förståelse för reagens mot för långt gången reaktion?

Alldeles säkert skulle vi må bättre av litet mindre mähä-politik och litet mera plats för egna starkare, spänstigare tankar. Och framförallt, plats för rebellerna, hatten av för dem som våga gå egna vägar.

H. F—d.

Uppslag att ta vara på.

En studiecirkel i Uddevalla meddelar i en rapport för 1925, att cirkelns medlemmar under året genomgått en kurs i arbetareskyddslagstiftning och hygien, anordnad, på cirkelns begäran, vid därvarande lärningsskola.

Liknande möjligheter kanhända stå till buds på många platser och inte utnyttjas på grund av för liten initiativkraft hos medlemmarna.

Det rena snövita fettet från kokosnötens kärna är en viktig beståndsdel i K. F:s margarin.

**KOOPERATIVA FÖRBUNDETS
MARGARINFABRIK**

Till Erik Hedéns minne.

I insamlingen för åstadkommande av en minnesvård över Erik Hedén, ha kvinnoförbundets avdelningar, genom anslag och insamlingar bidragit med följande belopp:

Örgryte	soc.-dem. kvinno-klubb	5:—
Tillberga	» » »	5:—
Surahammars	» » »	5:—
Hässelby	» » »	5:—
Sundbybergs	» » »	10:—
Södertälje	» » »	10:—
Kallhälls	» » »	10:—
Turebergs	» » »	5:—
Ljusne-Ala	» » »	5:—
Järna	» » »	2:—
Göteborgs	» » »	5:—
Alingsås	» » »	5:—
Lesjöfors	» » »	3:—
Bjuvs	» » »	5:—
Åtvidabergs	» » »	5:—
Nyköpings	» » »	5:—
Munkfors	» » »	5:—
Fagersta	» » »	2:—
Krylbo	» » »	5:—
Norrköpings	» » »	10:—
Timrå	» » »	5:—
Huskvarna	» » »	5:—
Tumba	» » »	10:—
Hörnefors	» » »	3:—
Sala	» » »	5:—
Borlänge-Domnarvets	» » »	5:—
Åkers	» » »	2:—
Grillby	» » »	5:—
Mora	» » »	5:—
Ronneby	» » »	15:—
Trollhättans	» » »	3:—

Kronor 175:—

Alla som inneha listor böra snarast insända dessa till A. B. F:s Centralbyrå, postgirokonton 170. Även blanka listor skola återlämnas.

Arbetarnes Studiecirkelverksamhet.

A. B. F:s lilla behändiga broschyr, föreligger nu i ny upplaga. Här finna vi svar på frågor sådana som "Vad är en studiecirkel?", "Huru bildas en studiecirkel?", "Hur organiseras dess arbete" o. s. v. Med förteckningen över studieplaner, detaljerade uppgifter om landstingsanslag och statsbidrag m. m. torde broschyren väl fylla sitt ändamål som rådgivare vid organiserandet av arbetarnas värdefullaste arbetsform för självbildning: studiecirkeln.

Broschyren kan rekvireras från A. B. F:s centralbyrå, Barnhusgatan 16, Stockholm C., och erhålles kostnadsfritt.

KOOPERATIVA SYFABRIKEN
Linnéa
FÖRENING U. P. A.
STOCKHOLM

Obs! Detta märke på varje plagg.

ÄGER NI FORDRAN

på goda, slitstarka varor, så finnes ingen bättre inköpskälla än

KOOPERATIVA SYFABRIKEN

LINNÉA

Efterfråga Linnéas kläder i de kooperativa affärerna över hela landet!

FABRIK & KONTOR
13 Väsimannagatan 13

MINUTAFFÄR
Barnhusg. 20 (N. Bantorget)

STOCKHOLM

*Gynna
Morgonbris annonsörer!*

Gift kvinnas rätt till statstjänst.

Kristianstads och Växjö kvinnoklubbar ha diskuterat denna fråga och insänt följande resolutioner:

Angående den gifta kvinnans rätt till innehav av anställning i samhällets tjänst hävdar Kristianstads soc.-dem. kvinnoklubb den uppfattningen, att det är en orättvisa att gifta kvinnor uppehålla platser till förfång för män och ogifta kvinnor i dessa tider då arbetslösheten är så stor.

I överensstämmelse med här framlagda synpunkter förvänta klubbens medlemmar att den av hrr Öhman och Lindberg i andra kammaren framlagda motionen om gifta kvinnor i statstjänst måtte av riksdagen bifallas.

Växjö soc.-dem. kvinnoklubb samlad till möte den 31 mars 1927 uttalar sin livliga önskan, att den av herrar Öhman och Lindberg i andra kammaren framlagda motionen om gift kvinnas rätt till statstjänst inte måtte leda till någon lag i syfte att kringskära kvinnornas en gång förvärvade rättigheter, utan att varje kvinna, gift eller ogift, som besitter duglighet och kompetens må alltjämt få söka och inneha platser i statens tjänst.

Äro Edra inkomster för stora?

Varom inte, nedbringa Edra livsmedelskostnader genom inköp i våra butiker

KONSUMTIONSFÖRENINGEN
STOCKHOLM

Distriktens årskonferenser.

Stockholms distrikt.

Söndagen den 3 april höll Stockholms stads och läns kvinnodistrikt årskonferens å Stallmästaregården vid Stockholm.

Sedan kvinnoängens sjungits unisont öppnades konferensen av distriktets ordf., Anna Svensson, som med några ord erinrade om det gångna årets arbete, varvid hon särskilt uppehöll sig vid landstingsmannavalen och konstaterade, att möjligheten att få ut kvinnliga talare under valrörelsen inte motsvarade de förväntningar man hyst vid förra årets konferens. Även erinrade hon om att en av distriktets medlemmar, nämligen fru Stina Ekberg, Huvudsta, under året inträtt i riksdagen.

Partidistriktet representerades av herr Martin Andersson, förbundsstyrelsen av fru Signe Vessman och Uppsala kvinnodistrikt av fruarna Olga Hedén och Gunhild Klangh. Till ordförande för konferensen utsågos Olivia Joakimsson och Beda Jansson, till sekreterare fruarna Anna Alzér och Hilda Söder.

Representerade voro 18 klubbar av 38 ombud. Dessutom hade en stor mängd intresserade medlemmar infunnit sig.

Års- och revisionsberättelsen behandlades och godkändes. Av årsberättelsen framgår att två klubbar bildats under året och två nedlagts. Medlemsantalet utgör 483, fördelade på 20 klubbar.

I agitationen för landstingsmannavalen togo klubbarna livlig del och utförde ett mycket gott arbete.

Under året har dessutom anordnats flera kamrat- och instruktionsmöten samt ett kamratmöte tillsammans med Uppsala kvinnodistrikt och ett tillsammans med länets parti- och ungdomsdistrikt.

Till styrelse för det kommande året valdes: ordförande fröken Anna Svensson, sekreterare fru Sara Andersson, kassör fru Gerda Bergstrand, vilka utgöra verkställande utskott. Övriga styrelseledamöter blevo fru Karolina Karlsson, Nynäs-hamn, och Maria Gelinder, Solna. Revisorer blevo fruarna Matilda Franzén, Jenny Vahlberg och Hilda Söder.

Konferensen hade på dagordningen tagit upp frågan om de socialdemokratiska kvinnornas organisationsformer.

Inledningsföredrag hölls av red. Rickard Lindström, varefter en mycket livlig debatt utspann sig. Intet uttalande gjordes.

Därefter hölls föredrag av riksdagsman Värner Rydén, som redogjorde för skolfrågans nuvarande läge i riksdagen samt för den socialdemokratiska skolmotionen till årets riksdag.

Med anledning av pressens sensationskriverier antogs enhälligt följande uttalande att tillställas pressen:

Konferensen uttalar sitt beklagande av pressens alltmör ohöjda ockrande på folks sensationslystnad, vilket tar sig uttryck i utförliga referat från brottmålsförhandlingar, där polisundersökningarnas alla detaljakttagelser, även sådana av den mest privata och grannliga natur återgives. Pressens uppostrande betydelse får inte förbises. Den har en högre uppgift än att mata brottmålsnyheter eller skapa nya skaror av det släktet.

För firande av den internationella kvinnodagen fick distriktstyrelsen i uppdrag att anordna ett större kamratmöte den 11 september.

Konferensen avslöts med tal av konferensens ordförande samt de inbjudna gästerna, varefter man samlades till ett enkelt samkväm i Stallmästaregårdens festvåning.

Västgöta—Dals distrikt.

Västgöta—Dals kvinnodistrikts årskonferens hölls den 26 och 27 mars i Arbetareförbundets H-sal i Göteborg. Sju klubbar voro representerade av femton ombud.

Kvinnoförbundet representerades av fru Nelly Thüring och partidistriktet av ombudsman Ax. Hellberg.

Förutom samtliga ombud voro även ett stort antal klubbmedlemmar från hela distriktet närvarande.

Till konferensens ordförande valdes fru Wilma Nilsson, Göteborg, och fru Anna Hällander, Ämål, samt till dess sekreterare fru Maria Johansson, Göteborg.

Herr Ax. Hellberg framförde en hälsning från partidistrikter och bad samtidigt få påminna om att tvenne nya partitidningar i distriktet startats under föregående år, nämligen "Skaraborgaren" i Falköping och "Västgöta-Demokraten" i Borås.

Därefter vidtog ett föredrag av doktor Dayal över ämnet: "Kvinnorna och fredsarbetet."

Ordföranden föredrog en rapport från fru Agnes Söderquists föredragsturné i Västgöta—Dals distrikt. Av densamma framgick att hennes möten överallt i distriktet varit talrikt besökta.

Diskussionen om Socialdemokratiska kvinnoförbundets omorganisation inleddes av fru Nelly Thüring och diskuterades livligt.

Konferensen beslöt därpå enhälligt att avsända tvenne telegram, det ena till fru Agnes Söderquist med tack för det agitationsarbete hon utfört inom distriktet, det andra till Örebro kvinnodistrikt, som samtidigt höll sin årskonferens.

Frågan om kvinnodistriktets ändamål och nytta upptogs därpå till diskussion. Alla voro därvid eniga om att särskilt landsortsmedlemmarna stodo i stor tacksamhetsskuld till kvinnodistriktet för all dess hjälp.

Styrelsen omvaldes i sin helhet. Den kom alltså att bestå av fruarna Wilma Nilsson, Tora Skoglund, Göteborg, Augusta Wallerstedt, Mölndal (verkställande utskott), Anna Hällander, Ämål, Emma Lindberg, Borås. Revisorer blevo fruarna Hedvig Johansson och Maria Johansson samt fröken Augusta Nilsson.

Konferensen avslöts med tal av ordföranden fru Wilma Nilsson, fru Nelly Thüring, partidistriktets ordförande red. Emil Rosén m. fl. Den sistnämnde konstaterade, att konferensen präglats av arbetsvilja, förmåga och en parlamentarisk ordning, som visade att kvinnorna nu hunnit upp männen i detta avseende. Konferensen höjde ett fyrfaldigt leve för socialdemokratin och arbetet bland kvinnorna och till slut sjöngs "Internationalen" unisont, varefter konferensen var avslutad.

Deltagarna i Västgöta-Dals kvinnokonferens.

På kvällen första konferensdagen samlades ett 75-tal av konferensens deltagare och andra partivänner till ett festligt samkväm på restaurant Blå Porten. Tal hölls av riksdagsledamot fru Thüring, distriktstyrelsens ordförande fru Wilma Nilsson m. fl. och man höjde entusiastiska leverop för kvinnoorganisationen och socialdemokratin. Göteborgs kvinnoklubs sångkör medverkade med flera sångnummer, som livligt senterades.

Från kvinnoklubbarnas arbetsfält.

Från Borlänge.

Borlänge soc.-dem. kvinnoklubb höll sitt årsmöte den 9 febr. Av styrelsens verksamhetsberättelse för det gångna året framgick, att styrelsen haft 15 samträden och klubben 14 möten. Vid dessa möten ha en del föredrag och föreläsningar hållits. Sälunda har en föreläsning behandlat ämnet "Folkskolan förr och nu". En föreläsning om den norska författarinnan "Sigrid Undset och hennes berömda bok Kristin Lavransdotter". Vid ett annat tillfälle ha Barnvårdslagarna behandlats. Vidare har partiets programpunkter genomgått och diskuterats. Och har instruktion hållits om mötesförhandlingars förande. På klubbens m. fl. kvinnoförbundens initiativ har framställning gjorts till skolrådet angående fri läkarundersökning och fri tandvård åt skolpliktiga barn.

Klubben har varit representerad vid olika konferenser, samt sänt en stipendiat till kvinnokursen i Brunnsvik den 1—9 juli. Klubben har företagit en utflykt till Amsbergs barnhem där skyddslingarna bjödos på kaffe och förplägnad. Vidare har klubben deltagit i kamratmöten i Falun och Långshyttan.

Inom klubben har en syförening varit verksam och har sedan förfärdigade och skänkta varor försålts på anordnad auktion. Klubben har gemensamt med arbetarekommunen och ungdomsklubben anordnat en del festtillställningar. Samarbetet mellan nämnda föreningar är mycket gott.

Av Morgonbris har försålts 700 ex. Utgifter och inkomster ha balanserat på en summa av kr. 655:76. Till ordf. och korresp. omvaldes Selma Dahllöv-Andersson. Med hälsning till kamraterna landet
runt. S. D. A.

Från Essvik.

Essviks N. soc.-dem. kvinnoklubb höll måndagen den 31 jan. 1927 sitt årsmöte. Mötet öppnades av klubbens ordf., Cecilia Magnusson, som föredrog styrelseberättelsen samt revisionsberättelsen, vilka godkändes och lämnades styrelse och revisorer fullt och tacksamt ansvarsfria.

Av styrelseberättelsen framgick att under året hållits 17 ord. möten. Föredrag har hållits i pensioneringsfrågan samt tillväntas riksdagsledamöter en skrivelse för stödande av väckt motion om ändrade bestämmelser i allmänna pensionslagen, deltagit i valagitationen med föredrag av Hulda Flood samt insamlat till valfonden och utdelat broschyrer. Försålt under året 720 ex. av Morgonbris. Deltagit i Brunnsviks folkhögskolas kvinnokurs.

Till styrelse för året 1927 valdes som ordf. Cecilia Magnusson, v. ordf. Hulda Skoglund, sek. Anny Greltson, kassör Fina Berglund, kommissionär för Morgonbris Anna Eriksson.

Härefter hölls en rast varvid en klubbkamrat bjöd på kaffe och god musik.

Kamrat Anna Nikolausson tackade i ett präktigt anförande den avgående styrelsen, manade i varma ordalag kamraterna att inte fästa sig vid sådana smådetaljer som missledde klubbarbetet, så att det inte fick den betydelse för kvinnorna i det samhälleliga arbetet. Vi måste skapa mera förståelse, mera sann kamratanda och självdisciplin så att vi kunna utstänga alla små futtigheter som gärna vilja vidlåda oss inom våra föreningar. När vi kunna detta, då först kan vårt föreningsarbete bli till gagn och vi med liv och lust deltaga i arbetet för en ljusare framtid för arbetareklassen.

C. M.

Från Nyköping.

Nyköpings soc.-dem. kvinnoklubb hade den 15 febr. årsmöte. Av räkenskaper framgår att inkomster och utgifter balanserade på kr. 487:85. Klubbens sjukassa med kr. 364:96. Klubben har haft julgransfest samt auktion på arbeten till förmån för sjukassan. Till olika fonder har anslagits tillsammans 15 kr., till distriktet 15 kr., till sommaringet 10 kr. Klubben har varit representerad vid distriktets årsmöte i Flen, vid sommaringet i Eskilstuna, vid partidistriktets krets-kvartalsmöten, samt deltagit i valagitationen.

Ett stipendium till A. B. F:s kvinnokurs i Brunnsvik har bekostats av sjukassan med 35 kr. 4 medlemmar deltaga i A. B. F:s cirklar. Försålda Morgonbris 1,000 ex.

Den 25 febr. hade klubben tillsammans med två andra kvinnoföreningar föredrag av fru Törnell. Ämne: Pensioneringsfrågan, tillsammans med arbetarekommunen föredrag av fru Ruth Gustafson den 12 sept. Ämne: Kvinnorna inför landstingsmannavalet. Den 7 nov. föreläsningar av d:r Alma Sundquist. Ämne: Nativitetsproblemet. Dessutom har fru Agnes Söderquist haft instruktionskurs med klubbkamraterna.

Många frågor ha diskuterats, däribland "Problemet Riksfadern", "Om tiden kan

anses inne att nedlägga klubbarna", samt en del lokala frågor, som av utrymmes skäl ej kunna uppräknas.

Med hälsning.

G. A.

Från Boxholm.

Boxholms soc.-dem. kvinnoklubb höll årsmöte den 1 febr. varvid av styrelsens berättelse framgick att klubben hållit 12 ord. möten och 1 extra. Medlemsantalet är 28. Vid mötena, som alla varit väl besökta, har förutom det vanliga arbetet förekommit uppläsningar och diskussioner. Av Morgonbris har spridits 500 ex. Av valnumret utdelades 75 ex. gratis. En medlem har deltagit i kvinnokursen i

Brunnsvik den 9—17 juni. Kurs i praktisk hemsjukvård, med översköterskan fröken Greta Elmqvist från Hälsingborg som ledare, fördelad på 4 dagar med 6 tim. teoretisk undervisning och 8 tim. praktiska övningar har av klubben genom A. B. F. anordnats, vilken blev synnerligen vällyckad. Deltagarnas antal ökades för var dag, beroende på "Syster Gretas" mycket givande föreläsningar och övningar samt vänliga uppträdande. Klubben har deltagit i kamratmöten i Åtvidaberg, Mjölby och Norrköping. Till kommissionär för Morgonbris valdes Alma Engdahl, till kassör Nanna Ericson, samt till korresp. Edla Andersson.

Hälsning.

E. A.

Vad ser hon på?

Jo, hon ser

—det känslan sagt förut— skillnaden mellan Tvättbjörnstvätt och gammalmodig gnugga- gno- slit- och slava-tvätt. Hon ser, hur borste och tvättbräde på det gamla sättet ruggat upp och trasat sönder fibrerna. Och hon ser, hur varsamt och fint Vita Tvättbjörn behandlat sin tvätt. Titta bara hur slät, glansig och oskadad vävnaden ligger! Därför att Tvättbjörn aldrig rör fibrerna. Han löser smutsen kemiskt, så att den

rinner ur. Och det förklarar också, varför kläderna bli hållbarare med Tvättbjörn, att de bli så mjuka — så glansiga — så bländande vita.

Tvätta med Vita Tvättbjörn

Säljes överallt.

Fråga bara!

Från Robertsfors bruk.

Årsmöte med Robertsfors soc.-dem. kvinnoklubb hölls den 20 febr. 1927. Styrelse- och revisionsberättelserna godkändes och ansvarsfrihet beviljades. Utgifter och inkomster ha balaserat på kr. 572:17. Behållningen var kr. 120:99. Medlemsantalet var 26 mot 27 förra året. 15 ord. möten, 1 extra och 1 mönstringsmöte samt 15 styrelsesammanträden ha hållits. Ett kamratmöte har klubben bevisat i Holmsund. En sommarfest har hållits gemensamt med de övriga politiska organisationerna på platsen. Inkomsterna användes till andelar i Tryckeriföreningen Folket och Konsumentföreningen. 25 kr. anslags till valfonden och i valarbetet ha medlemmarna deltagit på bästa sätt. En auktion av skänkta handarbeten har hållits för att stärka klubbens kassa. Klubben är ansluten till A. B. F. och en talare- och mötesledarekurs arbetar f. n. Av Morgonbris har sålts 405 ex.

Till styrelse omvaldes Naema Johansson, ordf. och korresp., Hanna Johansson, kassör, Dagny Marklund, sekr., och nyvaldes Agda Ådén och Henny Persson. Till revisorer valdes Lina Ericsson, Alida Nygren och Vendla Andersson, Kommissiönär blev Edla Lindström.

Mellan förhandlingarna visades en mycket vacker tablå: Tro, hopp och kärlek och kamrat Ådén deklamerade en dikt till den. (Se fotot.)

Klubben beslöt att representera vid distriktskonferensen i Skellefteå. Ombud blev Naema Johansson.

Till sist få vi sända en hälsning till alla klubbister landet runt. N. J—n.

Från Norrköping.

Norrköpings kvinnoklubb höll sitt tjuogonde årsmöte måndagen den 14 februari 1927. Minnesfesten gick av stapeln söndagen den 5 december 1926 med ett rikhaltigt och gediget program, ur vilket kan nämnas: Föredrag av fru Ruth Gustafson, prolog av fru Sgirid Ringenson, solosång av d:r Sven Ringenson samt körsång av klubbens egen sångkör. Vid samma tillfälle invigde klubben sin nya fana.

Ur den vid årsmötet upplästa årsberättelsen kan framhållas, att av "Morgonbris" har försålts 1,925 ex. samt att medel anslagits till såväl partiets som kvindistrikts valagitation. En studiecirkel har bildats och en medlem givits tillfälle att besöka A. B. F:s sommarkurser. Under tio söndagar har ordnats utflykter för fattiga barn och till kvinnorådets gamlabespisning har anslagits 50 kr. In-

komster och utgifter ha balaserat på en summa av kr. 1,099:51.

Hälsningar från Norrköping till klubbarna landet runt. A. G.

Från Vallvik.

Vallviks soc.-dem kvinnoklubb höll sitt årsmöte måndagen den 7 febr. Års- och revisionsberättelserna föredrogoss och godkändes. Klubbens kassa har balaserat på en summa av kr. 368:22 med en behållning av kr. 370:04. Medlemsantalet vid årets slut 29 godkända medl. Av Morgonbris har försålts 325 ex. Från klubben har en stipendiat deltagit i A. B. F:s kvinnokurs i Brunnsvik samt ett ombud till distriktets årsmöte i Hudiksvall. Under året har ett kamratmöte hållits, representerande 7 klubbar.

Till styrelse för år 1927 valdes Hilda Lindholm, ordf., Anny Magnusson, sekr. och korresp., Signe Hedberg, kassör, Tea Geijer, vice ordf., Signe Magnusson, vice sekr. Revisorer Elin Johansson, Edit Vestlund och Hedvig Andersson.

Korresp.

Från Kubikenborg.

Kubikenborgs kvinnoklubb höll årsmöte lördagen den 12 febr. Det välarrangerade mötet var besökt av ett par hundra partikamrater, både unga och gamla och stämningen var den bästa hela mötet igenom. Av års- och revisionsberättelserna framgår att klubben haft 15 ord. möten, 4 symöten och 1 samkvämsmöte, omväxlande med föredrag samt instruktionsmö-

Dagligen Drickes
2.000.000 koppar
av
K.F:s Kaffe.

Säljes i kooperativa butiker
(Konsumtionsföreningar)

KONSUMTIONS-
FÖRENINGEN

174

LIVSMEDELSBUTIKER

ten. Ett flertal frågor och ämnen ha diskuterats. Till ordförande för 1927 valdes fru Klara Sundin, kassör Fina Lundal, sekreterare Helfrid Wiklund samt Hilma Eriksson och Göta Wänglund. Mötet bjöd på utsökt sång och musik. Till sist sändes en hälsning till klubbarna landet runt.
A. R.

Från Långshyttan.

Långshyttans soc.-dem. kvinnoklubb hade den 7 febr. sitt 4:de årsmöte. Inkomster och utgifter ha under året balanserat å kr. 1,631:71. Till skolresekassan och sjuka kamrater har anslagits kr. 272:55. Ansvarsfrihet beviljades styrelsen. Medlemsantalet är 85. Under året ha hållits 20 ord. möten, 3 extra, 2 instruktionsmöten och 1 kamratmöte, där 10 klubbar representerades. Av Morgonbris har försålts 1,016 ex. Vid distriktskonferensen var klubben repr. med 2 ombud. Klubben har två representanter i kommunalfullmäktige, en i fattigvårdsstyrelsen och en i barnavårdsnämnden. Klubben är ansluten till A. B. F:s lokalavd. och deltaga 6 medl. i den pågående studiecirklens i kommunalkunskap. Åger 18 andelar i F. F. H. och 1 i tryckeriföreningen Dalarne.

I styrelsen nyvaldes ordf., vice ordf., vice sekr., styrelsesuppl., revisorer, kommissionär och referenter.

Föreläsning i sjukvård har hållits av d:r Wenne. Klubben har arbetat för erhållande av fria skolbad, ävenså ha barnavårdslagarna diskuterats.

Under júlhelgen har klubbens sångförening besökt sjukstugan och ålderdomshemmet.

Till det trevliga årsmötet voro medlemmarnas män inbjudna. Sist utbringades ett leve för den socialdemokratiska rörelsen.

Med kamrathälsning till alla klubbar landet runt.

Hanna—Vendla.

Från Sparreholm.

Soc.-dem. kvinnoklubben i Sparreholm höll årsmöte den 7 febr. Räkenskaperna balansera på kr. 806:92 med en behållning av kr. 150:63. Full och tacksam ansvarsfrihet tillerkändes styrelsen. Styrelseledamöterna, som voro i tur att avgå, omvaldes. Inom klubben är en studiecirkel i verksamhet, som under året studerat barnavårdslagen. I anslutning därtill har klubben anordnat en offentlig föreläsning om den nya barnavårdslagen med fru Sigrid Lundin som föreläsare. Gemensamt med arbetarekommunen har genom A. B. F. anordnats en föreläsningkurs omfattande tre föreläsningar. Föreläsare d:r Alma Sundquist. Ämne: Nativitetsproblemet. Samtliga föreläsningar ha varit talrikt besökta tack vare medlemmarnas agitation genom att sälja biljetter i förväg. Under valrörelsen anordnades ett föredrag med Agnes Söderquist som tal. Samma tal. har hållit instruktion i klubbarbetet. Klubben är representerad i kommunalfullmäktige, kommunalnämnd, fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd.

Gemensamt med ungdomsklubben har anordnats en sommarfest, vilken gav god ekonomisk behållning och varav anslag lämnats till såväl Sörmlands kvinnodistrikts kassa som dess Fogelstad-fond. En stipendiat har deltagit i kvinnokursen i Brunnsvik. För att få största möjliga anslutning till valtinget i Eskilstuna bestriddes halva resekostnaden av klubbens kassa.
S. K.

Från Örgryte.

Örgryte socialdemokratiska kvinnoklubb höll årsmöte onsdagen den 2 febr. Av årsberättelsen framgick att 10 ordinarie möten hållits, därav ett offentligt, samt att klubben består av 20 medlemmar. Revisionsberättelsen föredrogs och godkändes och beviljades styrelsen ansvarsfrihet. Kassan har balanserat på kr. 262:09. Av Morgonbris har sålts 300 ex.

Av styrelsens medlemmar omvaldes fruarna Tora Skoglund, ordf., Agnes Johansson, kassör, Anna Larsson, sekr., Greta Lantz, v. sekr. och kommissionär för Morgonbris, samt Ingrid Andersson, suppl. Som v. ordf. omvaldes fru Olga Pettersson och som suppl. fru Jenny Olsson. Till referent valdes fru Hedvig Hellers.

Till revisorer omvaldes fru Ellen Svensson och nyvaldes fru Alma Sahlsten.

Till ombud vid Västgöta—Dals kvinnodistrikts konferens valdes fru Agnes Johansson.

Skolköksinspektrisen Alma Petersson har under året hållit ett föredrag över ämnet "Lärlingsskolor i anslutning till husligt arbete", samt red. Sven Backlund om "Kvinnans insats i det internationella fredsarbetet". För övrigt ha mötena utfyllts med diverse frågor som diskuterats på enskilda möten. Bland sådana må nämnas frågan om "Sexdagarskurs eller endagskurs i skolköket" samt den s. k. "Ekeredsresolutionen".

Under arbetet före höstens stadsfullmäktigeval anordnades av klubben offentligt möte med fru Olivia Nordgren från Trälleborg som talarinna över ämnet "Kvinnorna, socialismen och samhällsarbetet".

Mötet avslöts av ordf. och därefter vidtog en stunds samkväm med uppläsning m. m.
Ref.

Från Ätvidaberg.

Under år 1926 ha 11 ordinarie och lika många styrelsemöten hållits. Den 13 maj firade klubben 5-årsfest. Till denna voro samtliga kvinnoklubbar inom distriktet inbjudna. Huvudtalare var folkskollärare Ekholm, som talade över ämnet "Olika tiders statsideal".

Vid sommarfesten den 5 och 6 juni höll lektor Oskar Olsson ett offentligt föredrag. Festen gav ett mycket gott ekonomiskt resultat. Under sommaren, i juli, företogs en utflykt i bil till det vackra Björkfors. I september hade klubben besök av fru Marta Larsson, som höll ett agitationsföredrag. I höstens valarbete ha kvinnorna deltagit, dels genom personlig agitation, dels genom att anslå medel till valarbetet i agitationssyfte har för år 1926 2 exemplar av Morgonbris skänkts till samhällets två kaféer.

Vid Norrköpings kv.-klubbs 20-årsfest var klubben representerad av två ombud. I kommunalfullmäktige och fattigvårdsstyrelse är klubben representerad.

Vid mötena ha förekommit diskussion i skilda ämnen, t. ex. Hur skola de sociala missförhållandena avhjälpas?, Kvinnornas solidaritet m. fl., en serie föredrag över svenska författare och deras livsverk, uppläsning, musik och sång.

Till Hedén-fonden har klubben bidragit. Av Morgonbris har under året sålts 450 exemplar. Klubbens kassa balanserar på kr. 893:69. Medlemmarnas antal är 30.

Dagmar Andersson, ordf.

På avbetalning

Herr- & Damkläder

Korkmattor,
Mjuka mattor,
Gardiner,
Täcken, Filtar,
Turistsängar
m. m.

STRÖMBERG & C:o

BARNHUSGATAN 16,
TUNNELGATAN 23.

Kvinnan motarbetar sitt eget bästa

när hon avråder mannen att teckna försäkring i **DE FÖRENADE** å sitt eget eller bägge makarnas liv. Premiefrielse vid sjukdom och olycksfall m. fl. förmåner.

Sexuell upplysning

är tidens lösen. Ingen kan och får stå likgiltig inför de sexuella frågorna. I dagarna har på Nils Adamssons förlag utkommit ett arbete, som bär titeln "Sexuell etik och hygien samt överbefolkningsfrågan ur individuell, social och medicinsk synpunkt". Den boken, som till författare har en svensk legitimerad läkare, bör ej saknas i något svenskt hem. Följande kapitelrubriker ge en god översikt av innehållet: **Befolkningsfrågan. Folkökningen de sista århundradena. Sverges försörjningsmöjligheter. På vilken klass faller folkökningen mest? Följderna av överbefolkning. De sexuella frågorna ur individens synpunkt. De manliga och kvinnliga könsorganen. Klimakteriet. Befruktningsfrågan. Om sterilitet. Översikt över könssjukdomarna. Preventivmedlen. Fosterfördrivning. Domen över preventivlagen.**

Denna oundärliga bok, som är försedd med goda illustrationer, kostar kr. 1:50 och kan rekvideras från undertecknads förlag. Återförsäljare 30 proc. rabatt, vid köp av 10 ex. det elfte gratis, pr postförskott och fraktfritt. Våra gamla kommissionärer villkor som förut. Vid rekvisition av varor från min sjukvårdsaffär för minst kr. 5:— erhålles boken på begäran gratis jämte min katalog om 80 sidor och 350 illustrationer.

Nils Adamsson

Jakobsgatan 22, Stockholm I.

GYNNA MORGONBRIS

ANNONSÖRER!

Rådfrågningsbyråer.

Västgöta—Dals soc.-dem. kvinno-
distrikts rådfrågningsbyrå för möd-
rar. Doktor Gärda Lidfors av Geijer-
stam, Götabergsgatan 26, Göteborg.
Tel. 22 50. Mottagning vardagar kl.
11 f. m.—1 e. m.

Tidevarvets rådfrågningsbyrå för
föräldrar, Slussplan 1, 2 tr., Stock-
holm. Mottagning torsdagar kl. 9.30
—10.30 f. m.

Morgonbris.

Tidning för den socialdemokratiska
kvinnorörelsen.

Utgives av styrelsen för Sverges
Socialdemokratiska Kvinno-
förbund.

Redaktör: Signe Wessman. A. T.
Norr 244 36. Upplandsgatan 85,
Stockholm.

Expedition: Anna Svensson,
Grindsgatan 10, III, Stockholm
Sö. St.-Tel. Söder 78 98.

Prenumerationspris:
Helt år kr. 3:—, halvt år kr.
1:50; lösnnummer 25 öre.

Annonspris: Sista sidan 25 öre,
textsida 40 öre pr mm.

Sverges Soc.-dem. Kvinnoförbund:
Ordf. och korresp. sekreterare: Fru
Signe Wessman, Upplandsgatan 85,
Stockholm. A. T. Norr 244 36.

ANSLUT EDER TILL DEN SOC.-
DEM. KVINNORÖRELSEN!

Unga kvinnor,

som önska utbilda sig till sjuksköterskor,
erhålla kostnadsfritt råd och anvisningar
vid skriftlig hänvändelse till Svensk Sjuk-
sköterskeförening av 1910 Upplysnings-
byrå, Kungstensgatan 20, Stockholm Va.

Stockholms stads o. läns soc.-
dem. kvinnodistrikt. Adr.: Ordf.
fröken Anna Svensson, Grindsgatan 10,
Stockholm Sö. Kassör fru Sara Andersson,
Igelboda, Saltsjö-Duvnäs.

ARBETAR-BODENS DAMEKIPERING Holländaregatan 7

säljer till lägsta pris Dam- & Barnkoffor.

Dam- & Barnunderkläder.

Extra starka barnstrumpor.

Sthlms Allm. kvinnoklubb (soc.-
dem.) håller ordinarie möte 1:a måndagen
i varje månad kl. 7.30 e. m.
Obs.! Lokal i D-salen, Folkets Hus.
Styrelsen.

Stockholms södra kvinnoklubb
(soc.-dem.) håller ordinarie sammanträde
1:sta onsdagen i varje månad kl. 8 e. m.
i lokalen 1 tr., Södra Folkets Hus.
Ordf. fru Beda Jansson, Blekingeg. 65,
3 tr., Stockholm. *Styrelsen.*

**Vasastadens soc.-dem. kvinno-
klubb** har ord. möte 2:dra måndagen i
varje månad kl. 8 e. m. å lokalen Upplands-
gatan 51, 1 tr. (Gustav Vasa-automaten).
Uppbörd och inskrivning varje möte.
Styrelsen.

**Kungsholms soc.-dem. kvinno-
klubb** sammanträder 1:a onsdagen i varje
månad kl. 7.30 e. m.
Ordf. fru Jenny Larsson, Kungsholms-
gatan 104, 1 tr. Tel. Norr 238 37.

**Föreningen för Hembiträden i
Stockholm** håller möte 1:sta torsdagen
i varje månad kl. 8.30 e. m. i Folkets Hus
P-sal, 3:dje torsdagen i Folkets Hus C-sal.
Styrelsen.

**Billesholms soc.-dem. kvinno-
klubb** håller ord. möte i Folkets Hus i
Södra Vram 2:dra tisdagen i varje månad
kl. 7 e. m. Ordf. fru Anna Persson, Box 54,
Billesholms gruva. Sekr. fru Ida Lundström,
Ljungsgård, Billesholms gruva. *Styrelsen.*

**Djursholms Soc.-dem. kvinno-
klubb** håller ordinarie möten 2:dra tors-
dagen i varje månad kl. 8,30 e. m. i För-
eningshuset. Ordf. Fru Ellen Bomblér, Tel.
1314.

**Eskilstuna soc.-dem. kvinno-
klubb** håller ordinarie möten 1:sta mån-
dagen i varje månad kl. 7,30 e. m. i Folkets
Hus lilla sal. *Styrelsen.*

Västerås soc.-dem. kvinnoklubb
håller möte 2:dra och 4:de måndagen i
varje månad kl. 7,30 e. m. Studiecirkeln
torsdagar kl. 8 e. m.

**Södra Förstädernas soc.-dem.
kvinnoklubb** håller möte tredje tisdag-
en i varje månad kl. 7,30 e. m. i biblio-
tekslokalen, Aspudden. Ordf. Sigrid Lundin,
Liljeholmen, tel. Gröndal 116. Sekr. Fru
Karin Käll, Hägersteng., Aspudden. Tel.
5 28.

**Göteborgs soc.-dem. kvinno-
klubb** håller möte 1:sta tisdagen i måna-
den kl. 8 e. m. i Arb.-föreningens H-sal;
3:dje tisdagen i månaden Bondegatan 14
kl. 8 e. m. *Styrelsen.*

**Hässelby soc.-dem. kvinno-
klubb** håller möte 2:dra och 4:de onsdag-
en i månaden kl. 8 e. m. i Folkets Hus
B-sal. *Styrelsen.*

**Nynäshamns soc.-dem. kvinno-
klubb** håller möte 2:dra månd. i varje
månad kl. 7,30 e. m. i Folkets Hus A-sal.
Ordf. fru Elsa Eriksson, Centralgatan 68.

Spånga soc.-dem. kvinnoklubb
håller ordinarie möte 1:sta o. 3:dje torsdagen
i varje månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus.
Styrelsen.

Soina soc.-dem. kvinnoklubb
håller möte 2:dra tisdagen i varje månad
kl. 8 e. m. i Huvudsta Folkets Hus och
4:de måndagen i varje månad kl. 8 e. m.
i Hagalunds Folkets Hus. *Styrelsen.*

Storfors soc.-dem. kvinnoklubb
håller ordinarie möten sista söndagen i
varje månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus.
Styrelsen.

**Sundbybergs soc.-dem. kvinno-
klubb** håller möte 1:sta onsdagen i varje
månad kl. 8 e. m. i Folkets Hus C-sal.
Styrelsen.

**Södertälje soc.-dem. kvinno-
klubb** håller ordinarie möten 3:dje mån-
dagen i varje månad kl. 7,30 e. m. i Fol-
kets Hus, Ordf. Fru Anna Ericsson, Folkets
Hus. Tel. 2 37. *Styrelsen.*

Tillberga soc.-d. kvinnoklubb
håller ordinarin möten 1:sta och 3:dje mån-
dagen i varje månad kl. 8,30 e. m. i Fol-
kets Hus.

**Trällebergs soc.-dem. kvinno-
klubb** har möte andra måndagen i varje
månad kl. 7,30 e. m. i Folkets Hus A-sal.
Ordf. Fru Elina Persson, Hantverkareg. 13.
Styrelsen.

Tumba soc.-dem. kvinnoklubb
håller ordinarie möten 1:sta onsdagen i
månaden kl. 7,30 e. m. i Folkets Hus,
Tumba. *Styrelsen.*

**Turebergs soc.-dem. kvinno-
klubb** håller möte 2:dra måndagen i varje
månad kl. 8 e. m. i gamla skolan. Ordf.
fru Anna Ahlzen, Tureberg. *Styrelsen.*

Örgryte soc.-dem. kvinnoklubb
håller möte 1:sta onsdagen i månaden kl. 7,30
e. m. i Godtemplarlokalen, Gårda,
Styrelsen.

Stockholm 1927. A.-B. Arbetarnes Tryckeri